

Sborník dobrých praxí

Tento sborník vznikl v rámci projektu
„Česko-slovenská výměna zkušeností
v oblasti práce a sociálních věcí“

**Sociální prevence ve vyloučených
romských lokalitách**

**Sociálně-právní
ochrana dětí**

**Rovné příležitosti
žen a mužů**

**Plánování služeb
pro rodiny s dětmi**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Úvodní slovo a poděkování

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

dovoluji si představit Vám Sborník dobrých praxí, který je výstupem projektu Česko-slovenská výměna zkušeností v oblasti práce a sociálních věcí. V rámci projektu, který realizoval Královéhradecký kraj ve spolupráci s Banskobystrickým samosprávným krajem v období od prosince 2012 do prosince 2013, získávali odborníci a odborníci působící v sociální oblasti z celého Královéhradeckého kraje cenné zkušenosti v rámci stáží, které absolvovali u slovenských kolegů.

Stáže a následně i odborné semináře, které zprostředkovávaly praxi slovenských kolegů směrem k odborné veřejnosti v Královéhradeckém kraji, se soustředily na následující témata: sociálně právní ochrana dětí, služby sociální prevence zacílené na práci ve vyloučených romských lokalitách a rozvoj služeb pro rodiny s dětmi. Průřezovým tématem bylo podpora rovných příležitostí žen a mužů.

Věřím, že výstup projektu v podobě sborníku s dobrými praxemi, který se Vám dostává do rukou, bude inspirací i pro Vaši činnost. Součástí sborníku jsou i návrhy jak využít slovenských zkušeností a jejich možné aplikování přímo na podmínky a specifika Královéhradeckého kraje.

Současně bych touto cestou rád poděkoval za vstřícnost a spolupráci Banskobystrickému samosprávnému kraji, partnerovi projektu, a především všem spolupracujícím slovenským organizacím a veřejným institucím, které na realizaci projektu participovaly a svou činností a zkušenostmi stážistům a stážistkám představily.

Mgr. Robert Černý
Vedoucí oddělení analýz, koncepcí a financování
Krajský úřad Královéhradeckého kraje

I. Tematická oblast: SOCIÁLNÍ PREVENCE VE VYLOUČENÝCH ROMSKÝCH LOKALITÁCH

1. Národní úroveň

- Standardy terénní sociální práce v obci se zvláštním zřetelem na sociálně vyloučené komunity 4
- Úřad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.....6
- Příklad zapojení dlouhodobě nezaměstnaných osob na trh práce7

2. Úroveň samospráv

- Vícestupňové bydlení ve městě Dolný Kubín.....8
- Obecní podnik Spišský Hrhov10
- Komunitní práce v obcích se sociálně vyloučenými komunitami10
- Komunitní práce v Rankovcích11

3. Neziskový sektor

- Spořicí program IDA.....13
- Mikropožitkový program Slovensko14
- Z chatrčí do 3E domov14

II. Tematická oblast: SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

1. Státní správa

- Soudní jednání u Okresního soudu v Banské Bystrici.....18
- Úřad práce, sociálních věcí a rodiny, oddělení sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately20
 - Činnost referátu poradensko-psychologických služeb, psychologické posouzení žadatelů u náhradní rodinné péče (NRP).....20
 - Oblast přípravy fyzické osoby, která má zájem stát se pěstounem nebo osvojitelem20
 - Evidence dětí na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, kterým je třeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči.....22
- Sociální práce s rodinou v krizi na nejnižší obecní úrovni, problematika sociálně-právní ochrany dětí v romských lokalitách (spolupráce s komunitním centrem) 22

2. Dětské domovy

- Příklad dobré praxe transformace dětských domovů - Dětský domov Světluška Banská Bystrica ...24
- Profesionální rodičovství a Centrum podpory profesionálních rodičů24
- Sociální práce s dítětem v dětském domově a jeho rodinou – spolupráce v rámci sanace rodiny se státními orgány26

3. Neziskový sektor

- Propracovaný systém dobrovolnictví organizace „Společnost přátelov detí z detských domovov Úsmev ako dar“27
- Kluby rodin v krizi realizované občanským sdružením „Návrat“28
- Mediální a komunikační kanály – osvětová činnost29

III. Průřezové téma: ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI ŽEN A MUŽŮ

1. Příklady dobré praxe na úrovni státní správy

- Institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů32
- Krajská kontaktní místa projektu Inštitút rodovej rovnosti.....37
- www.gender.gov.sk - webová stránka Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky věnovaná tématu rodové rovnosti a rovnosti příležitostí 38
- Dotační schéma Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky pro rodovou rovnost.....39
- Příklady dobré praxe v činnosti místní samosprávy – město Banská Bystrica40

2. Příklady dobré praxe na úrovni nestátních neziskových organizací, s důrazem na práci v marginalizovaných romských komunitách

- Podpora vzdělávání romských žen a mužů z obce Sveržov ve dvouletých učebních oborech: stavební výroba a výroba konfekce s cílem zvýšení kvalifikace 41
- Projekty „Rómsky rebrík“ a „Dievčenský zisk“41
- Podpora mladých lídrů42
- Komplexní vzdělávání a práce s celými romskými rodinami43
- Odborná příprava pedagogických pracovníků44

IV. Průřezové téma: PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRO RODINY S DĚTMI

1. Plánování a financování služeb pro rodiny s dětmi

- Legislativní a kompetenční vymezení46

2. Financování a plánování systému služeb v oblasti sociálně právní ochrany dětí

- Státní správa46
- Krajská samospráva47
- Obecní samospráva48

3. Financování a plánování systému sociálních služeb.....49

- Vyšší územní celek.....50
- Obec51

V. PARTNER PROJEKTU a SEZNAM SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ NA SLOVENSKU..... 54

VI. SEZNAM PŘÍMO PODPOŘENÝCH OBCÍ A NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI 55

SOCIÁLNÍ PREVENCE VE VYLOUČENÝCH ROMSKÝCH LOKALITÁCH

1. Národní úroveň

Standardy terénní sociální práce v obci se zvláštním zřetelem na sociálně vyloučené komunity¹

Velice zajímavý je samotný systém financování terénní sociální práce (TSP) na obcích. Na rozdíl třeba od České republiky nemá Slovensko vytvořený vlastní dotační titul na vládní úrovni, ale šlo cestou

¹ Úvod do štandardov terénnej sociálnej práce v obci s osobitným zreteľom na prácu s vylúčenými komunitami [online] [cit. 12.11.2013]. Dostupné z: http://www.fsr.gov.sk/external/298/brozura_2_vnutro_nahlad.pdf

dočasného čerpání financí z Evropské unie prostřednictvím *Fondu sociálního rozvoje* v rámci *Operačního programu zaměstnanost a sociální inkluze*. Od roku 2012 do roku 2015 tedy probíhá na Slovensku *Národní projekt Terénna sociálna práca v obciach alokovaný částkou 30 milionů Euro*.²

Pro potřeby realizace terénní sociální práce Slovenská republika zpracovala minimální standardy terénní sociální práce v obci se zvláštním zřetelem na sociálně vyloučené komunity. Standardy se musí řídit všechny obce, které realizují terénní sociální práci prostřednictvím Národního projektu z „Programu podpory komunitnej sociálnej práce v obciach s vylúčenou komunitou Fondu sociálneho rozvoja“. Na tvorbě standardů se podílely zájmové skupiny působící v oblasti rozvoje terénní sociální práce na Slovensku (Ministerstvo práce sociálních věcí a rodiny SR, Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, Nadácia SOCIA, Asociácia terénnych sociálnych pracovníkov, Nadácia Milana Šimečku, o. z. Občan a demokracia, Katedra sociálnej práce na PdF UK, Katedra aplikovanej sociálnej práce FZaSP TU, zástupcovia samospráv a o. z. PDCS).

Standardy vznikly pro vnitřní potřeby Programu, ale dle platné legislativy má obec věnovat pozornost všem sociálně potřebným obyvatelům, proto standardy zachycují celou škálu činností, intervencí a postupů, které se v obci mohou vyskytovat, ovšem se zvláštním zřetelem na sociálně vyloučené komunity.

Standardy zpracovávají 4 oblasti:

I. Procesní standardy

Popisují obecné cíle a východiska sociální práce v obci.

- Cílem terénní sociální práce je poskytnout odbornou pomoc všem obyvatelům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a nejsou schopni sami, ani s pomocí rodiny a blízkých osob, najít přiměřené řešení svého problému.
- Specifickým cílem je hledat řešení nepříznivé situace té skupiny obyvatel obce, kteří jsou členy sociálně vyloučené komunity, v důsledku čehož je jejich situace spojená s diskriminací ve společnosti, v přístupu k zaměstnání a veřejným službám³.
- V rámci procesních standardů musí obec pravidelně aktualizovat sociální mapy obce, musí mít dobře popsanou cílovou skupinu kvantitativně i kvalitativně, včetně podrobně popsané struktury sociálně vyloučené lokality a musí jasným způsobem prokázat, že v obci již nějaká opatření, např. v podobě komunitní práce realizuje.
- Sociální práce je samostatnou kompetencí obce, případně může sociální práci pro obec vykonávat jiná obcí pověřená organizace, která má povolení Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR.
- Obec musí jasně deklarovat připravenost na výkon terénní sociální práce také tím, že má na základě výše učiněných opatření zpracovaný komunitní plán s konkrétně definovanými cíli vůči sociálně vyloučeným komunitám.
- Jsou popsány způsoby vykonávání terénní sociální práce, způsoby práce s klienty podle různých cílových skupin, evidence klientů, rozsah a obsah práce včetně normativního určení počtu sociálních pracovníků v obci. Obci je doporučeno zpracovat možné nabídky pomoci dle různých cílových skupin.
- Věnují se také specifickým postupům terénní sociální práce s osobami v sociálně vyloučených komunitách:

Nutnost ve zvýšené míře než je obvyklé v běžné komunitě vyhledávat klienty, poznávat prostředí a kulturu, ve kterém žijí, empaticky vnímat situaci klientů, tyto poznatky využít ve prospěch klienta,

² Národní projekt TSP v obciach, základné informácie [online]. [cit.11.11.2013].

Dostupné z: <http://www.fsr.gov.sk/sk/narodny-projekt-tsp-v-obciach/zakladne-informacie>.

³ Zde je zohľadněno, že samotná príslušnosť k sociálne vylúčené komunitě již zakládá nerovné postavení ve společnosti. (pozn. aut.)

případně klienty kontaktovat s konkrétní nabídkou pomoci.

Zajímavý je také fakt, že dle standardu sociální pracovník kontroluje úroveň poskytování sociálních služeb, které klient využívá na základě jeho doporučení. Sociální pracovník tak ověřuje zpětnost opatření.

II. Personální standardy

Popisují pracovní náplně, zodpovědnosti pracovníků, kritéria pro jejich výběr, minimální úroveň požadovaného vzdělávání, další vzdělávání, monitoring a hodnocení práce sociálního pracovníka.

- Je zde definovaná pozice asistenta terénního sociálního pracovníka, který pomáhá sociálnímu pracovníkovi při výkonu jeho povinností, zejména doprovázení, vyplňování různých žádostí a formulářů, příprava při realizaci případových konferencí, tlumočení z romského, či maďarského jazyka, apod.
- Podrobně se věnují profesionálním kompetencím, které musí terénní sociální pracovník mít.
- Terénní sociální pracovník musí pracovat pod supervizí a má k dispozici právní poradenství.

III. Provozní standardy

Jsou zaměřené na zázemí pro kvalitní výkon sociální práce tak, aby se sociální pracovník cítil bezpečně a příjemně. Obsahují doporučené vybavení, pracovní čas, komunikační a dopravní prostředky a prezentaci sociální práce.

- Požadavkem pro výkon terénní sociální práce je místnost se samostatným vchodem, obsahující uzamykatelnou skříň na uložení spisové dokumentace s dalším příslušným technickým vybavením.
- Pracovní čas sociálního pracovníka má být pohyblivý vzhledem ke specifickým potřebám klientů.
- Město musí zajistit informovanost o realizaci sociální práce. Informace musí obsahovat kdo, kde, v kterém čase a s jakým cílem sociální práci vykonává.
- Město musí zajistit sociálnímu pracovníkovi ochranné pomůcky pro výkon jeho práce, což obsahuje i adekvátní oděv a obuv do terénu, včetně očkování proti infekčním chorobám.

IV. Standardy profesní etiky terénního sociálního pracovníka

Popisují profesní etiku terénního sociálního pracovníka a obsahují tyto principy: důstojnost jednotlivce a jeho lidskou hodnotu, sociální spravedlivost, neubližování a kompetentnost a integritu. Tyto standardy vycházejí z Etického kodexu sociálního pracovníka (dle dokumentu International Federation of Social Workers (IFSW) a International Association of Schools of Social Work (IASSW) – Ethics in Social Work, Statement of Principles).

Úřad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

Jedná se o nástroj státu směřující k řešení situace marginalizovaných romských komunit na Slovensku. Úřad vznikl v roce 2001 a jeho postavení a působnost vymezuje článek 1 Statutu zplnomocněnce vlády pro řešení problémů romské národnostní menšiny.

„Splnomocnenec navrhuje, koordinuje a kontroluje činnosti smerujúce k riešeniu problémov rómskej menšiny a po odsúhlasení vládou SR realizuje systémové riešenia na dosiahnutie rovnoprávného postavenia občanov patriacich k rómskej menšine v spoločnosti. Dbá na dodržiavanie základných práv a slobôd zaručených ústavou a zákonmi SR, ako aj medzinárodnými zmluvami o ľudských právach“.⁴ Zplnomocněncem je v současné době pan Peter Pollák. Své opatření směřuje zplnomocněnc v souladu s materiálem Správna cesta – Romská reforma⁵ a Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu

¹ Vznik Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity [online]. [cit. 13.11.2013] Dostupné z: http://www.minv.sk/?vznik_uradu

Rómov do roku 2020⁶.

Systémová opatření jsou zaměřena na skupiny obyvatel ohrožené extrémní chudobou na základě identifikace faktorů nízké vzdělání rodičů, nízké příjmy, dlouhodobá nezaměstnanost rodičů, špatné materiální zázemí, zadluženost, záškoláctví dětí, předpoklad neovládání vyučovacího jazyka v čase nástupu do školy.

Reformní kroky jsou plánovány na základě kvantitativních výzkumů vyloučených lokalit na území Slovenska, jako je Atlas romských komunit. V současné době jsou zpracovávány aktuální výsledky nového Atlasu, jehož zpracování je hrazeno z prostředků Ministerstva sociálních věcí a rodiny SR.⁷ Úřad zplnomocněnce má k dispozici regionální kanceláře v Banské Bystrici, Košicích, Nitře, Prešově, Rimavské Sobotě a Spišské Nové Vsi.

Úřad má k dispozici finanční prostředky, které rozděluje neziskovým organizacím, církvím, obcím, ale i právníkům osobám na realizaci opatření v souladu s cíli Romské reformy.

Prioritami dotačního programu jsou:

Vzdělávání a výchova – V rámci této priority je realizován např. mentoring pro studenty středních škol, mimoškolní zájmové aktivity. Program má také investiční prostředky směřující do oprav a výstavby mateřských škol včetně jejich vybavení, stejně tak komunitních center.

Podpora zaměstnanosti – V rámci této priority jsou rozdělovány finanční prostředky na nákup technologií a jiného vybavení na vytvoření pracovních míst a podpora misijní práce v sociálně vyloučených komunitách

Podpora tvorby projektové dokumentace a svépomocné výstavby – V rámci této priority mají být vytvořeny projektové dokumentace na výstavbu bytů, infrastrukturu komunitních center a školských zařízení a na svépomocnou opravu domů.

Podpora tvorby strategických a rozvojových dokumentů – V rámci této priority mají být vytvořeny Národní strategie na podporu a rozvoj romských médií a strategie na podporu zachování kulturního dědictví romské národnostní menšiny v oblasti kultury, historie a jazyka. Dále má být zpracováno externí hodnocení naplňování Strategie SR pro integraci Romů do roku 2020. Oblast podporuje také aktivity směrem k formování veřejného mínění a zmírňování stereotypů a předsudků vůči romské populaci a podpora aktivit zaměřených na finanční inkluzi

Podpora kultury a médií – V rámci této priority je podpora poskytnuta organizacím, které pracují v oblasti kultury a romských médií formou technické podpory.

Příklad zapojení dlouhodobě nezaměstnaných osob na trh práce Projekt Obnova hradů⁸

Tento pilotní projekt byl realizován ve spolupráci rezortu práce a sociálních věcí a rezortu kultury od roku 2011. Práci na obnově hradů získaly desítky nezaměstnaných. V pilotní fázi projektu se do

⁵ Správna cesta - Romská reforma [online]. [cit. 13.11.2013] Dostupné z: <http://www.minv.sk/?romskareforma1>

⁶ Strategie byla zpracována Úřadem splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity v roce 2012. Dostupné z: <http://www.ksuza.sk/doc/metodika/bozp/20012012.pdf>

⁷ Atlas romských komunit [online]. [cit. 13.11.2013] Dostupné z: http://www.minv.sk/?atlas_2013

⁸ Informace byla získána v rámci stáže na Úřadu zplnomocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny

projektu zapojily hrady Šariš a Uhrovec, kde práci dostalo 50 osob, které prošly výběrovým řízením. V rámci projektu došlo k obnově národní kulturní památky a zároveň dostali příležitost dlouhodobě nezaměstnaní obnovit si pracovní návyky a získat praxi, což jim výrazně zlepšilo vyhlídky na další uplatnění na trhu práce. Nezaměstnaní během oprav pracovali na odstraňování suti a na dalších ne odborných pracích. Tento pilotní projekt byl úspěšný a ministerstvo sociálních věcí a rodiny proto připravilo pokračující národní projekt, v rámci kterého dojde k obnově dalších hradů na Slovensku za pomoci dlouhodobě nezaměstnaných osob. Projekt splnil i účel ze širšího hlediska, rozvoj turistického ruchu v regionech s dalším efektem jako je rozvoj ubytovacích kapacit, restaurací a dalších služeb spojených s turismem. Náklady na realizaci projektu neslo ministerstvo práce sociálních věcí a rodiny spolu s ministerstvem kultury, které také poskytlo odbornou garanci a zaškolení pracovníků. Na základě úspěšného vyhodnocení pilotního projektu byl předložen a podpořen další navazující národní projekt *Zapojenie nezamestnaných do záchrany kultúrneho dedičstva*, který je realizovaný v letech 2012 až 2014. Do projektu je zapojených 24 úřadů práce, 36 obcí a v roce 2013 bylo v rámci aktivity zaměstnáno 478 uchazečů o práci.

2. Úroveň samospráv

Vícestupňové sociální bydlení ve městě Dolný Kubín⁹

Město Dolný Kubín je okresním městem na severozápadě Slovenska s 20 000 obyvateli. Město bylo vytipováno pro realizaci stáže s ohledem na propracovaný systém dostupného sociálního bydlení, které začalo realizovat v roce 2005. Samospráva Dolného Kubína se původně snažila vyřešit problém s bývalou svobodárnou v centru města, do které byli postupně nastěhováni neplatiči a jinak problematictí nájemníci z městských bytů. V objektu žilo 340 osob, které pouhým přestěhováním na tuto ubytovnu nijak nezměnili způsob svého chování. Z důvodu nehrazení záloh na elektrickou energii a vodu byla budova odpojena od těchto zdrojů. Koncentrace problematicky se chovajících osob způsobovala další sociální problémy a degradaci okolí. Vedení odboru sociálních věcí se postavilo proti názoru zastupitelstva obce, které mělo v plánu obyvatele tohoto domu vystěhovat mimo město. Považovalo toto řešení za krátkozraké, za řešení, které neřeší sociální problémy. Navíc odstěhováním obyvatel mimo město by došlo k jejich dalšímu sociálnímu propadu, který by měl vliv na město samotné. Z těchto důvodů předložil odbor sociálních věcí návrh vytvoření komplexního systému sociálních služeb včetně nouzového dočasného bydlení.

Na začátku všech opatření města proti sociálnímu vyloučení byla terénní sociální práce, budování důvěry a společné volnočasové aktivity pro celou komunitu. Pak město vyčlenilo několik budov a městských bytových domů pro identifikované cílové skupiny. Do rekonstrukce budov pro účely sociálního bydlení a oprav městských bytů určených pro program sociálního bydlení byli zapojeni prostřednictvím zaměstnání v sociální firmě RELIEF-POMOC V NÚDZI n.o. přímo budoucí nájemníci. Postupně vzniklo několik stupňů bydlení. Jednotlivé stupně bydlení se od sebe liší komfortem a mírou zapojení dalších podpůrných nástrojů. Všechny stupně bydlení jsou dostupné oběma směry, nahoru i dolů.

Sociální bydlení je nastaveno na tři cílové skupiny. Jedná se o osamělé občany, o ohrožené matky (otce) a o rodiny s dětmi.

Pro osamělé občany město provozuje centrum osobní hygieny a nízkoprahovou ohřevnu, noclehárnu a ubytovnu Šanca.¹⁰ Ohřevna je nízkoprahové zařízení, které je k dispozici bezdomovcům bez jakých-

koliv podmínek. Jde o základně vybavenou místnost (dřevěné lůžko a šlapací záchod se sprchou), do které mají osoby přístup pomocí elektronického náramku vydaného městem. Místnost je monitorovaná kamerou. Centrum osobní hygieny a úložna osobních věcí jsou přístupné pouze se sociálním pracovníkem.

Pro cílovou skupinu ohrožených matek (otců) má město k dispozici utajený byt¹¹, pohotovostní byt a dočasný byt.¹²

Pro rodiny s dětmi město provozuje Ubytovací zařízení Kotva I., Ubytovnu Náděj a 172 samostatných nájemních bytů¹³. V prvním stupni bydlení na ubytovně Kotva I. je jednou z podmínek zákaz televize v bytech. Zařízení má jednu společnou televizi ve společenské místnosti. Také je zde společné sociální zařízení a kuchyň. O prostředí a pořádek v domě a okolí se musí starat sami nájemníci. V ubytovně Náděj působí komunitní centrum, které nabízí nájemníkům, ale i dalším osobám základní sociální poradenství a doprovodné aktivity.

Pro systém sociálního bydlení jsou stanovená jasná pravidla pro nájemníky:

- povinnost aktivní spolupráce se sociálním pracovníkem s cílem zlepšit svoji sociální situaci a plnění společně stanovených úkolů
- pravidelné placení nájemného, případně dodržování stanoveného splátkového kalendáře ve výjimečných případech
- pravidelné placení elektrické energie
- zákaz užívání alkoholu a jiných návykových látek,
- nedodržování stanovených pravidel znamená okamžité vystěhování z bytu do nižšího stupně bydlení

Cílem je pomoci rodinám, nebo jednotlivcům pomoci projít všemi stupni bydlení a během této cesty se začlenit do společnosti pomocí terénní sociální práce, pracovní terapie, která je pro klienty sociálního bydlení povinná. Mezi doprovodná opatření je možnost vzdělávání a zaměstnání v městském sociálním podniku. Osoby a rodiny, které systémem úspěšně projdou, mají možnost získat od města nájemní smlouvu na městský byt v bytech v centru města rozmístěných do různých domů, čímž je zamezeno vzniku dalších segregovaných domů.

Město se v rámci tvorby komunitního plánu ptalo obyvatel obce na názor na integraci X segregaci romských rodin a s názorem obyvatel pracuje. Až 80 % obyvatel města se vyjádřilo za integraci cílové skupiny.

Pro zvýšení úspěšnosti dostupného sociálního bydlení město vyvinulo nástroje, doplňující tento systém. Jedná se o využívání institutu zvláštního příjemce dávek – systém Abonent je systém vyvinutý městem pro účel naučit osoby samostatně hospodařit se svým příjmem. V oblasti sociální práce s rodinou využívá metodu rodinných případových setkání (konferencí).

Všechna zařízení tvořící systém dostupného sociálního bydlení jsou financována městem. Vzhledem k tomu, že klienti hradí městu nájem, provoz vytváří také městu zisk.

Pozitivem nastaveného systému je to, že podporuje mobilitu jednotlivců a rodin ohrožených sociálním vyloučením a umožňuje jim integraci do společnosti. Daří se to díky intenzivní sociální práci, zahrnující individuální plánování s klienty. Nevyhnutelné je také důsledné dodržování pravidel, jejichž porušení má za následek předem klientovi známou sankci. Klienti jsou tak stále motivováni k osobnostnímu růstu.

⁹ Čerpáno z materiálu poskytnutého Odborem sociálních věcí městského úřadu Dolný Kubín

¹⁰ Řazeno dle stupňů bydlení vzestupně (pozn. Aut.)

¹¹ Slovensko nemá uzákoněný institut vykázaní z bytu tak, jak ho zná Česká legislativa. (pozn. Aut.)

¹² Řazeno dle stupňů bydlení vzestupně (pozn. Aut.)

¹³ Řazeno dle stupňů bydlení vzestupně (pozn. Aut.)

Obecní podnik Spišský Hrhov¹⁴

Město založilo obecní podnik s cílem vytvoření pracovních míst a jejich dlouhodobé udržení. Podnik byl založený před více než 10 lety, kdy v obci byla sociálně vyloučená komunita, 100% nezaměstnanost, obydlí nevyhovovala hygienickým standardům, nebyla zde kanalizace, vodovod, plyn. Obec v této době zakoupila jednoduchou technologii na výrobu dlažeb a začala podnikat v této oblasti. Výtěžek z této činnosti obec investuje do sociální oblasti. Zaměstnanci firmy pracují také jako pohotovostní pracovníci, kteří zasahují v případě havárií a mimořádných událostí v obci. Přínosem pro obec je zvýšení kvality obecních služeb a nezvyšování poplatků obce.

Praxe při zaměstnávání osob dlouhodobě nezaměstnaných a tedy osob, které ztratily jakékoliv pracovní návyky je taková, že tato osoba pracuje nějakou dobu pod dohledem školeného tutora, který ho provází pracovním procesem ve zkušební době. Tutor se nevyhýbá ani pomoci při řešení jiných osobních záležitostí nového pracovníka, které se mohou týkat dluhů, oblasti bydlení apod. Pokud se pracovník během zkušební doby v práci osvědčí, je zařazený po 5 měsících do provozu a pracuje samostatně. Zároveň s pracovníkem dále tutor pracuje a motivuje ho k řádnému hospodaření s vydělanými penězi směrem k osobnostnímu rozvoji a k zvýšení standardu svého bydlení tak, aby se stal vzorem pro celou komunitu. V pracovním procesu jsou striktně vyžadovány všechny pracovní povinnosti. O zaměstnání jeví zájem zejména muži, jejichž manželky jsou na mateřské dovolené, vzhledem k tomu, že při dalším příjmu v rodině není podpora státu krácena. Během zkušební doby je ukončen pracovní poměr cca s 50% zaměstnanci.

Obecní firma také nabízí svým osvědčeným zaměstnancům různé brigády nad rámec stanovené pracovní smlouvy. Jedná se například o sousedskou výpomoc seniorům v obci (sekání trávy, štípání dřeva apod.), nebo zaměstnání v jiných firmách, které realizují pro obec menší zakázky. Během pracovního procesu zaměstnanci tutor pomáhá vyhledávat jiné pracovní příležitosti. V několika případech se již stalo, že zaměstnanec firmy dostal nabídku jiné práce a z obecní firmy odešel.

Na začátku realizace a založení obecního podniku je nejdůležitější přesvědčit samosprávu obce, že cíl obecního podniku není získávání kapitálu pro obec, ale že jde o trvalé udržování pracovních míst pro občany s dlouhodobou nezaměstnaností.

Spišský Hronov využil pro založení podniku vlastní finanční prostředky, nesnažil se získat pro rozjezd finanční prostředky prostřednictvím projektu. Obec měla pak na fungování podniku zájem a věnovala mu větší pozornost. Postupně tak, jak se obecní firma rozrůstala, začalo město využívat dotační zdroje na aktivity sociální firmy, prostřednictvím různých dotačních zdrojů. Obecní firma nebere práci drobným živnostníkům, ale využívá volných míst na pracovním trhu a s živnostníky spolupracuje. Za další faktory úspěšného fungování podniku obec považuje osobní zájem starosty, využití zdrojů v obci a okolí, pravidelné informování zastupitelstva, nabízení služeb občanům města, sledování fungování šedé ekonomiky na lokální úrovni a etablování se v ní.

Po několikaletém působení obecní firmy s prioritou řešení nezaměstnanosti se ukázalo, že tento krok byl efektivní. Výsledkem jsou dostavěné rodinné domy v původně sociálně vyloučené komunitě, neexistující chatrče, inženýrské sítě ve všech částech obce, 70% obyvatel původní osady napojených na inženýrské sítě, 30% obyvatel z romské komunity zaměstnaných, fungující komunitní centrum.

Komunitní práce v obcích se sociálně vyloučenými komunitami

Slovenská republika věnuje zvláštní zřetel na rozvoj komunitní práce jako metody práce se sociálně vyloučenými romskými komunitami.

¹⁴ Informace byla získána v rámci stáže na Úřadu zplnomocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny. Zdroj: Pokrízová obnova SR: Zvyšovanie zamestnanosti a inklúzia Romov, Slovenska spoločnosť pre zahraničnú politiku, Prešovská univerzita a Úrad vlády Slovenskej republiky, Prešov 2011

„Většinu romských komunit můžeme charakterizovat jako kulturu marginalizovaných souborů norem, víry, hodnot a postojů, které zachovávají chudobu a degradaci v komunitě. Tato kultura je definována pasivitou, apatií, lhostejností a individualismem. Tito lidé zažívají pocity bezmoci a téměř žádné vyhlídky na slušnou budoucnost. Necítí se schopni ovlivnit své životy. Závislost je základní charakteristikou kultury chudoby. Ve skutečnosti je ale ještě více zastoupena v postojích lidí. Z tohoto důvodu je rozhodující změna přístupu směrem ke kultuře rozvoje, která přiměje lidi, aby se také zapojili. Kultura rozvoje je určena hodnotami, vírou, normami a postoji, které vedou lidi ke spolupráci proto, aby se seznámili s místními nedostatky.“¹⁵

Komunitní práce je podporována dotačním mechanismem Úřadu zplnomocněnce vlády pro romské komunity. Obce, církve a neziskové organizace mají možnost zde čerpat finanční prostředky na provoz, ale i na investiční akce, opravy a rekonstrukce komunitních center v obcích se sociálně vyloučenými komunitami.

Komunitní pracovníci center pracují s celou komunitou, nabízejí aktivity mladým lidem i dospělým. Překážkou v komunitní práci je neveliká propast mezi Romy a lidmi z majority, jejich vzájemná hluboce zakořeněná nedůvěra, což způsobuje zásadní potíže při navazování spolupráce. Na Slovensku je zřejmé, že veliký kus práce s prací s marginalizovanými komunitami vykonávají církve. Misijní činnost je také Úřadem zplnomocněnce vlády pro romské komunity podporována.

V rámci stáže byla navštívena komunitní centra v několika obcích, která provozují církevní organizace, např. Komunitní centrum Lipany a Komunitní centrum Stropkov provozované Arcidiecézní charitou Košice. V těchto komunitních centrech je část práce i pastorační činnost a šíření víry.¹⁶

Na druhou stranu byla navštívena i komunitní centra realizovaná obcí, např. Zvolen, nebo nestátní neziskovou organizací Člověk v tísni ve Sveržově a Spišském Podhradí, nebo ETP Slovensko v Rankovcích, v Rudňanech. Tato komunitní centra se věnují obdobným činnostem zaměřeným na práci s dětmi směrem k podpoře jejich vzdělávání v návaznosti na školní docházku a práci s dospělými směrem k jejich aktivizaci a integraci v obci.

Komunitní pracovníci v centrech jsou profesionální sociální pracovníci, kteří se soustředí na problémy komunity a na samosprávu obce. Jejich úkoly jsou podpora místních iniciativ a označování a stimulování nových projektů, které tvoří most k okolnímu prostředí. Musí mít dovednost označit další důležitá témata, která dosud nebyla komunitou pojmenována a najít způsoby jejich řešení. Komunitní práce byla v navštívených obcích vždy doplněna terénní sociální prací zaměřenou na jednotlivce, případně rodinu.

Komunitní práce v Rankovcích

Jednou z metod komunitního rozvoje je účast ve veřejném politickém životě. V několika obcích na Slovensku již v současné době existují samosprávy za účasti Romů. Jednou z obcí, ve které byla realizovaná stáž je obec Rankovce, vzdálená asi 28 km severovýchodně od města Košice. V obci je evidováno přibližně 676 osob¹⁷, přičemž většinu obyvatel tvoří Romové¹⁸ žijící v přilehlé osadě, která prostorově patří ke vsi, respektive je přímo její součástí. Dle výpovědi některých oslovených obyvatel obec trápí

¹⁵ Komunitní práce a inkluze Romů, Leida Schuringa, Spolu International Foundation, 2006, str. 20

¹⁶ V roce 2010 realizoval Ústav etnologie SAV výzkumný projekt zaměřený na mapování vlivu působení náboženských misí na sociální inkluzi Romů na Slovensku. Cílem bylo zmapovat, které církve v této oblasti působí a dopady jejich vlivu na sociálně vyloučené komunity. Výstupy výzkumu jsou k dispozici z: <http://www.uet.sav.sk/?q=sk/socialna-inkluzia-romov-nabozenskou-cestou-sirona>

¹⁷ Všeobecné údaje o obci [online]. [cit. 10.7.2013]

Dostupné z: <http://www.obc Rankovce.sk/vseobecne.phtml?id3=65892>

¹⁸ V roce 2012 vykazovali terénní sociální pracovníci v obci 536 romských klientů (pozn. aut.)

zejména nedostatek pracovních příležitostí v okolí, v důsledku čehož odcházejí mladí vzdělaní lidé hledat uplatnění do větších měst a v obci tak zůstávají pouze starší generace a lidé s nižším nebo žádným vzděláním, případně lidé bez zájmu o legální zaměstnání. Dlouhodobě tak lze v obci pozorovat rostoucí nepoměr v etnické skladbě obyvatel, v němž jsou Romové již nyní ve výrazné většině. To se projevuje například ve složení obecního zastupitelstva, v němž šest ze sedmi poslanců tvoří Romové, případně přímo v osobě starosty, jímž byl poprvé v historii obce v komunálních volbách v roce 2010 zvolen Rom.

Romská osada v Rankvcích obklopuje hlavní silnici při výjezdu na Kecerovce a nachází se v minimální pěší dostupnosti s centrem obce (obecní úřad, mateřská škola, obchod, zastávka autobusu). Nedochozí tak k výraznému prostorovému sociálnímu vyloučení, které bývá u romských osad na Slovensku velmi častým jevem. V osadě se nachází přibližně 120 příbytků (domků, chatrčí, chyžek), v nichž přebývá okolo 500 Romů. Většina z těchto stavení je ilegálních, neboť vyrostla bez řádných stavebních povolení, navíc na pozemku v cizím (soukromém či obecním) vlastnictví. V osadě je nově vybudovaná kanalizace, dosud však chybí vodovod, takže všichni její obyvatelé jsou nuceni denně čerpat vodu ze společné studny, která se nachází na začátku osady. Typickými jevy v osadě jsou vysoká míra nezaměstnanosti a nízká vzdělanostní úroveň obyvatelstva, což v konečném důsledku poznamenává celou obec. V jednom ze základních strategických dokumentů obce se tak můžeme dočíst, že „*schopnost skvalitnit a zaktivizovat tento lidský potenciál sa javí jako rozhodující činiteľ rozvoja a vôbec akejkoľvek budúcnosti Rankoviec.*“¹⁹

Skutečnost, že si vedení obce (ať již předchozí nebo současné) uvědomuje potřebu intenzivně pracovat s lidským kapitálem místní romské komunity je zřejmá při pohledu na výčet aktivit, které jsou v obci Rankovce směrem k cílové skupině Romů realizovány. Již několik let proto v obci fungují například terénní sociální práce či aktivity občanského sdružení *Pre lepší život* a Evangelického církevního sboru v Rankvcích věnované zejména dětem a mládeži. V současné době se k výše uvedeným aktivitám navíc přidaly projekty *Z chatrčí do 3E*²⁰ domov a Mikropůjčkový program a Sporiaci program IDA realizované organizací *ETP Slovensko - Centrum pre udržateľný rozvoj*.

V případě navštívené lokality Rankovců nešlo přehlédnout skutečnost, že výše uvedené aktivity a osoby v nich zainteresované jsou hluboce propojeny, a to bez ohledu na příslušnost k té které organizaci. Například současná terénní sociální pracovnice je mimo jiné předsedkyní sdružení *Pre lepší život*, či manželka pana faráře z Církevního evangelického sboru je coby poslankyně v obecním zastupitelstvu zároveň vítanou pracovní silou v komunitním centru provozovaným *ETP Slovensko*, které sídlí přímo na faře.

V souvislosti s výkonem terénní sociální práce na Slovensku pozorovatele z České republiky asi nejvíce překvapí skutečnost, že terénní sociální pracovník (TSP) může mít k dispozici i asistenta terénního sociálního pracovníka (ATSP), je tomu tak i v Rankvcích. Místní terénní sociální pracovnice tak tvoří tým společně s dvěma asistenty terénní sociální pracovnice. Institut ATSP dává šanci zaměstnat a zapojit do řešení problematiky také některé Romy, kteří z důvodu nižšího vzdělání nemohou pozici TSP vykonávat.²¹

Jak jsme se mohli přesvědčit v Rankvcích, terénní sociální práce v některých lokalitách nabývá někdy podoby komunitní práce a vedle jednotlivců či rodin pracuje s komunitou marginalizovaných Romů jako celkem.

Dlouhodobé působení prointegračních aktivit v Rankvcích a detailní znalost prostředí a jednotlivců v něm se pohybujících umožňuje organizacím zde působícím vytvářet i některé specifické projekty.

¹⁹ Program sociálního a hospodářského rozvoja obce Rankovce, 2009, str. 12

²⁰ 3E znamená ekonomický a energeticky efektivní (pozn. aut.)

²¹ Kvalifikační předpoklady na pozici sociálního pracovníka definuje §84 zákona 448/2008 (zákon o sociálních službách) a Standardy terénní sociální práce v obci se zvláštním zřetelem na sociálně vyloučené komunity

Mezi ně lze řadit například *Sporiaci program IDA* občanského sdružení *ETP Slovensko* či *Mikropůjčkový program* realizovaný toutéž organizací.

3. Neziskový sektor

Spořicí program IDA

Realizátor: ETP Slovensko

Financování projektu: Nadace otevřené společnosti, Open society foundation, Habitat for humanity
Kde: V obcích, ve kterých města realizují komunitní centra a terénní sociální práci. Program je určen pro osoby s nízkým příjmem. Při výběru jsou zohledněny všechny příjmy rodiny, nebo osoby, jedná-li se o jednotlivce.

Záměrem programu je pomoci osobám, případně rodinám zvýšit svoji životní úroveň a naučit je hospodařit se svým příjmem.

Zájemce je zařazen do programu po schválení komise, která vychází také ze znalosti terénního sociálního pracovníka. Ten pak po sestavení přehledu příjmů a nákladů klienta projedná s klientem cíl jeho spoření. Stanovený cíl lze v průběhu spoření změnit pouze jednou.

Cíl spoření může být zaměřený na osobnostní rozvoj klienta (např. získání řidičského průkazu, náklady na studium, apod.), investice do bydlení (nákup domu, bytu, oprava, vybudování koupelny a další úpravy domu, nebo bytu, apod.), začátek podnikání (nákup zařízení, vybavení, dofinancování investic po získání nenávratné podpory úřadu práce na start podnikání, apod.). Program umožňuje klienta zařadit také do otevřené kategorie (nákup jakéhokoliv majetku, o kterém klient přesvědčí projektového manažera, že je potřebný k dosažení cíle programu).

Průběh programu:

Vybraní žadatelé se nejprve zúčastní finančního vzdělávání, jehož cílem je naučit klienty hospodařit se stávajícími finančními prostředky, které mají k dispozici. Vzdělávání je interaktivní a pomáhá klientům sestavit realistický finanční plán pro splnění jejich stanoveného cíle. Projektový pracovník pak bude nadále s klientem spolupracovat, motivovat ho, měsíčně ověřovat průběh spoření a pomáhat řešit klientovi nepředvídané situace, které by mohly mít vliv na průběh spoření. Důsledné prověření možnosti klienta spořit a řádné sestavení finančního plánu je základ dobrého průběhu projektu.

ETP Slovensko pak uzavře s klientem smlouvu, ve které je stanoven cíl spoření, měsíční částka a termín ukončení spoření. Klient si založí vlastní účet ve stanovené bance, na který bude měsíčně stanovenou částku přispívat a předkládat realizátorovi projektu výpisy z účtu o připsané částce. Jakmile klient dosáhne stanovené naspořené částky ve stanoveném čase, dostane jako bonus za splnění smlouvy stejně vysokou částku. Spořicí program nabízí 50% poměr spolufinancování předmětu spoření. Toto je také stanoveno v rámci podepsané smlouvy. Nákup předmětu je uskutečněný s pracovníkem programu, který s klientem spolupracuje. Bonus je vyplacený přímo na úhradu předmětu smlouvy. Maximální počet měsíců spoření je 8 měsíců. Měsíční spořená částka je 20 – 50 EUR.

Smlouva upravuje také nouzové výběry, ze závažných důvodů, jako je např. úmrtí v rodině, nebo vážná nemoc apod.

Při realizaci projektu se vyskytly některé limitující faktory, které brání zapojení osob do programu, jako je např. osoba s mnoha dluhy a z toho důvodu hrozící exekuce a udržení motivace klientů.

Pro osoby, které do programu vstoupí, to však má velké přínosy. Zejména se naučí se přemýšlet o budoucnosti a plánovat reálně dosažitelný cíl ve střednědobém horizontu. Motivují ostatní z komunity k plánování svých cílů a zvýší svoji finanční gramotnost.

Mikropožičkový program ETP Slovensko.²²

Do tohoto programu mohou vstoupit osoby, které splnily všechny podmínky spořicího programu. V tomto případě se jedná o specifický program určený sociálně slabým rodinám a jedincům, jimž jejich situace neumožňuje dosáhnout na bankovní úvěry, a jedinou jejich alternativou jsou pro ně půjčky u nebankovních institucí za velmi vysoké úroky, čímž se jejich špatná sociální situace prohlubuje. Pokud tyto osoby dlouhodobě spolupracují s ETP Slovensko a absolvovaly úspěšně moduly finančního vzdělávání „*Nebojme sa peňazí*“ a „*Naplánuj si budúcnosť*“ a psychosociální výcvik *Křížovatký*, přičemž se úspěšně zúčastnily výše uvedeného spořicího programu, mohou dosáhnout na půjčku z tohoto projektu. Ta činí v maximální výši částku 1160,- Euro a doba splácení je maximálně 48 měsíců. Finanční prostředky pro tento program poskytla americká charitativní organizace *Habitat for Humanity International*.

Z chatrčí do 3E domov

Jedná se o další významný program, který svým způsobem navazuje na oba výše uvedené. Tento projekt je alternativou k programu státní bytové politiky – *Výstavba nájomných bytov pre marginalizované skupiny obyvateľov*. Ten je podle jeho kritiků zátěží pro veřejné finance a lze navíc pochybovat o jeho efektivitě, neboť nereflktuje potřebu integrace a socializace obyvatel sociálně vyloučených komunit, nýbrž se soustředí pouze na bytovou výstavbu. Vedle toho je problémem programu také jeho financování z veřejných zdrojů, které umožňuje ročně postavit maximálně 300 bytových jednotek pro obyvatele marginalizovaných romských komunit. Vzhledem k problematice stávajících rozsáhlých osad umístěných nelegálně na cizích pozemcích a nesplňujících základní hygienické podmínky je tento počet příliš malý.

Projekt připravený ETP Slovensko pracuje s kapitálem samotných marginalizovaných Romů, kteří se na výstavbě svých domů sami aktivně podílejí, čímž získávají vedle nových znalostí a zkušeností i pravidelné pracovní návyky. V průběhu výstavby si navíc budoucí obyvatelé těchto bytů vytváří k tomuto prostředí vztah, což se v budoucnu pozitivně projevuje při údržbě domu a okolí. Dle vyjádření realizátora programu jsou navíc domy a byty postavené v rámci tohoto programu několikanásobně levnější, než byty a domy vzniklé v rámci plošné státní bytové politiky. Tento projekt však také jen ve velmi malé míře řeší problematiku bydlení. Dle sdělení realizátora (ETP Slovensko) bylo v letech 2009 – 2012 postaveno 40 takových domů.

Při realizaci tohoto projektu ETP Slovensko úzce spolupracuje s profesionály v oblasti stavebnictví, kteří koordinují činnosti na stavbě domu a jsou k dispozici klientům jako odborný stavební dozor. Osoby zapojené do projektu mají také možnost zapůjčení pracovního nářadí. Projektovou dokumentaci si však zapojené osoby musí koupit, jako by to musel udělat kdokoliv jiný ve stejné situaci. Domky jsou nízko nákladové, jejich rozpočet je 4 700 EUR.

Komunitní plánování dětí a mládeže v obci Rankovce

Aktivitu realizovalo komunitní centrum v Rankovcích. Cílovou skupinou jsou mládí lidé do 18 let z obce Rankovce, ve které je sociálně vyloučená komunita. Po sestavení účastníků projektu se skupina přibližně o počtu 15 mladých lidí scházela pravidelně na schůzkách tzv. komunitního plánování, na kterých pod vedením sociálního pracovníka, vedoucího komunitního centra, hovořili o prostředí v obci, ve které žijí, o slabých místech a o možnostech rozvoje. V Rankovcích se projektu účastnila pouze

mládež z osady. V ideálním případě je vhodné, aby byla skupina mládeže jak z obce, tak z osady. V obci Rankovce je však většina romských obyvatel. Ostatní skupinu obyvatel tvoří spíše senioři. Předmětem aktivity je na základě metody komunitního plánování tvorba vlastního projektu, který pak sami mladí lidé zrealizují. Podmínkou cíle projektu je zohlednění veřejného zájmu obyvatel obce, případně zkrášlení zanedbaných prostor. Stanovený cíl pak skupina prezentovala místnímu zastupitelstvu obce, které s ním souhlasilo a uvolnilo na realizaci část finančních prostředků. Cílem projektu bylo v tomto případě stanovení opravení dřevěných květináčů a jejich osazení květinami a renovace starých laviček u hlavní autobusové zastávky v obci, kde se mladí lidé často scházejí během dne. Součástí projektu byl také vhodný způsob veřejné prezentace realizace projektu všem obyvatelům obce. V tomto případě si zapojení mladí lidé vytvořili vlastní plakát, který vyvěsili na veřejné nástěnce, s výsledky a průběhem akce seznámili zastupitelstvo na veřejném zasedání, kam přišli i další obyvatelé obce.

Mladí lidé sami naplánovanou aktivitu skutečně zrealizovali. Cíl musí být naplánovaný reálně s jasně předem stanovenými limity, finančními a realizačními, dle schopností zapojených osob. Pracovnice komunitního centra hodnotila projekt jako velmi přínosný pro obec a pro další motivaci obyvatel zapojení se do veřejného života v obci. Mladí lidé ze sociálně vyloučené lokality se naučí: respektovat názory ostatních, diskutovat a obhajovat vlastní názor pomocí smysluplné argumentace, přemýšlet o obci, ve které žijí o potřebách jejich obyvatel, plánovat realizaci stanoveného cíle, postupně kroky, včetně finančního zajištění, prezentovat svoji práci veřejnosti.

²² ETP, *Mikropožičkový program* [online]. [cit. 12.11.2013]

Dostupné z: <http://www.etp.sk/category/projekty/mikropozicovy-program/>

Fotky ze stáže ve vyloučených romských lokalitách na Slovensku

II. Tematická oblast:

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

1. Státní správa²³

Soudní jednání u Okresního soudu v Banské Bystrici

Ve Slovenské republice se o rozvodu manželství i o úpravě výchovy a výživy dítěte rozhoduje ve společném jednání a jedním soudcem. Vzhledem k tomu, že spolu rozvod manželství a úprava výchovy a výživy úzce souvisejí, jeví se tento způsob jednání jako vhodnější, neboť soudce respektive soudkyně velmi apelovala na rodiče, aby rozhodnutí o rozvodu manželství dobře zvážili s ohledem na nezletilé dítě. Soudkyně kladla mnoho otázek na společné soužití manželů, na společné trávení volného času s dítětem, na představu o dalším životě dítěte, na spolupráci rodičů v případě, že bude manželství rozvedeno, co vlastně dosáhnou rozvodem, aby si uvědomili, že mají společné dítě. Při úpravě rodičovských práv soudkyně při jednání nařídila rodičům účastnit se poradensko-psychologického procesu. Soudkyně připomínala manželům jejich manželský slib a povinnosti vůči nezletilým dětem. Vedla jednání s velkou autoritou (morální) a rodičům poskytla nadstandardní výklad jejich práv a povinností. Rodiče byli soudkyní vedeni k tomu, aby dbali především na blaho dítěte, které je ohroženo rozvrátením manželství a je povinností rodičů mu tuto situaci co nejvíce usnadnit. Soudkyně projevila hlubokou

znalost psychologie, zkušenost a velmi citlivý, i když autoritativní, přístup ke klientům. Pro pracovníky a pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany (opatrovníka dítěte v soudním řízení) je tento přístup soudu značným ulehčením v jednání s rodiči, neboť pracovníci a pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany nejsou pro rodiče takovou autoritou jako soudci a soudkyně. Soudkyně při jednání uvedla, že požaduje od rodičů vyjádření pro soud, kdy se setkali, co řešili, že budou řešit věci jen kolem dítěte, především, co se týká zdraví, vzdělání, požaduje rovněž, aby zhodnotili svoji komunikaci a vyjádřili, zda došlo k dohodě a z jakého důvodu k tomu došlo. Na závěr soudkyně rodičům rekla: „A ještě něco navíc, zapomeňte na svoje naštvání, výčitky a ublížení, myslte na dítě! Ne na svoje konflikty. Může se to zdát těžké, ale přináší to jediné - vaše spokojené dítě.“ Soudkyně velmi důrazně poučila rodiče, co pro jejich dítě bude znamenat rozvod manželství, poskytla jim právní poradenství s velkým důrazem na budoucí život dítěte.

Na dveřích jednací místnosti, kde probíhá soudního jednání je umístěno **Deset základních zásad pro období při rozvodu (podle Children of Europe)**

1. **PODPORUJTE AKTIVNĚ DÍTĚ** - rodič, se kterým dítě žije, by měl aktivně udělat všechno pro to, aby zabezpečil dítěti zlepšení kontaktu s druhým rodičem, tzn., že bude aktivně podporovat dítě v kontaktu s rodičem, bude mu pomáhat v tom, aby si čas společně strávený s ním skutečně užilo
2. **INFORMUJTE DRUHÉHO RODIČE** - rodič, se kterým dítě nežije, by měl informovat druhého rodiče všeobecně o tom, kde a jak spolu tráví čas a případně dát telefonicky kontakt na sebe nebo do místa pobytu
3. **NESHODY ŘEŠTE BEZ PŘÍTOMNOSTI DÍTĚTE** - neshody o vhodnosti oblečení, léčení, výchovy anebo v průběhu kontaktu s dítětem by měli rodiče řešit bez přítomnosti dítěte
4. **DODRŽUJTE STANOVENÝ ČAS** - oba rodiče by se měli snažit, jak nejvíc to jde, dodržet časové rozvrhy, na kterých se domluvili
5. **RESPEKTUJTE SOUKROMÍ** - rodiče by se měli respektovat vzájemně svoje soukromí, takže „zpoívání dítěte“ v průběhu kontaktu s ním může překazit radost ze společně stráveného času s rodičem
6. **NEDĚDEJTE NEGATIVNÍ POZNÁMKY** - rodiče by se měli vyvarovat jakýmkoliv negativním poznámkám na účet druhého rodiče
7. **BUĎTE VLÍDNÍ NA DÍTĚ** - dítě, které se drží zpět - je uzavřené nebo jeví známky vyčerpání po návštěvě u druhého rodiče, není poškozené návštěvou, ale odráží se v něm stres a znepokojení nad změnou v rodině, buďte na něj vždy vlídní
8. **PŘEDVÍDATELNOST JE DOBRÁ PRO DÍTĚ** - je důležitá, hlavně pro malé dítě mít jasný, přehledný a předvídatelný rozvrh
9. **POKUSTE SE VYTVOŘIT OPRAVDVOVÝ VZTAH** - období rozšířeného kontaktu, ať dítě tráví s rodičem večery i noci - umožní to rozvinout vztah, který je skutečný ne „umělý“
10. **POKUSTE SE SPOLU KOMUNIKOVAT BEZ EMOCÍ** - kontakt mezi dítětem a jejich rodiči se jeví jako hladší a tím lepší pro děti, když jsou rodiče schopni spolu komunikovat bez emocí a podporovat pozitivní pocity jeden o druhém, dobré je též hovořit o tom, že „otec“ tě má rád nebo „matka“ tě má ráda

Soudní jednání bylo velmi přínosné, ukázalo jiný pohled na soudní jednání, kdy je možné i u těchto jednání poskytnout poradenství, a to z úst soudce nebo soudkyně, což je v mnohých situacích ohledně nezletilých dětí velmi důležité. Soudkyně zadávala při soudním jednání úkoly pro rodiče - vypracování písemných zpráv od rodičů, tak aby se naučili spolupracovat, zároveň často nařizovala spolupráci s psychologem, který přímo pracuje na úřadě v oblasti sociálně-právní ochrany.

Rodiče by měli slyšet i negativní důsledky jejich rozchodu. Otázky typu „co vyřeší váš rozvod?“ atd. nebo konstatování „rozvod je největší stres v životě“, „manželství je o tolerantnosti a ustupování“, „uvědomte si, že dítě vás spojilo na celý život, ať budete nebo nebudete manželé“.

²³ čerpáno ze závěrečných zpráv účastnic a účastníků odborné stáže na Slovensku

Jednání je tedy ucelené, řeší se celkový stav vedoucí k rozpadu rodiny, a to velmi podrobně. Rodičům jsou doporučovány poradny, aby bylo co nejvíce manželství zachováno, klade se důraz na manželský slib. Počet rozvodů na Slovensku není tak vysoký jako v České republice. V České republice ve věcech výchovy a výživy rozhodují opatrovnícké soudy, ve věcech rozvodu manželství rozhodují občanskoprávní soudy. V tomto ohledu je slovenská legislativa provázanější v případech, že se jedná o rozvod manželství, kde jsou nezletilé děti, neboť obě problematiky úzce souvisejí.

Návrh řešení pro Královéhradecký kraj

Při poskytování poradenství v sociálně-právní ochraně dětí věnovat těmto otázkám větší časový prostor a naplňovat tak ustanovení ohledně poradenské činnosti dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zpracovat a předávat znesvářeným rodičům zásady pro období při a po rozvodu.

Srovnání české a slovenské soudní praxe, rozdíly, východiska

SR - o rozvodu manželství i o úpravě výchovy a výživy se rozhoduje ve společném jednání a jedním soudcem

Soudce je účastníky řízení vnímán jako profesní i morální autorita

Dohoda o úpravě výchovy a výživy byla uzavřena v rámci jednání, rodiče nebyli odkázáni na uzavření dohody za pomoci pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo jiné instituce

Zdůvodnění rozsudku bylo srozumitelné, profesionální, s hlubokým vhledem do situace dítěte

Způsob jednání svědčí o rozdělení kompetencí mezi soud a orgán sociálně-právní ochrany dětí (menší zátěž pro OSPOD)

ČR - ve věcech výchovy a výživy rozhodují opatrovnícké soudy, ve věcech rozvodu manželství rozhodují občanskoprávní soudy

Úřad práce, sociálních věcí a rodiny, oddělení sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately

Činnost referátu poradensko-psychologických služeb, psychologické posouzení žadatelů u náhradní rodinné péče (NRP)

V Banské Bystrici na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, oddělení sociálně právní ochrany dětí a sociální kurately jsou zaměstnáni dva psychologové, kteří se věnují celé oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Intervenují tedy nejen při řešení problematiky NRP, ale i v otázkách rozvodů, výchovných opatření, výkonu kurately apod. Jeden z těchto psychologů je zároveň členem profesionálního týmu, který provádí přípravu pro budoucí osvojitele a pěstouny a také přípravu pro profesionální rodiče. Tento psycholog během svého působení v přípravě provádí do určité míry psychologické posouzení účastníků přípravy a své závěry a celkové hodnocení zahrnuje do celkové závěrečné zprávy z přípravy. Přípravy provádějí kombinovanou formou spojením skupinových a individuálních setkání.

SR – psycholog je přímo zaměstnancem oddělení sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately, jedná se o daleko pružnější spolupráci, na tuto spolupráci jsou odkazováni rodiče přímo při soudních jednáních

ČR – některá oddělení sociálně-právní ochrany dětí již také zaměstnávají psychologa, což je určitě vhodné pro spolupráci, jak rodičů, tak dalších spolupracujících osob

Oblast přípravy fyzické osoby, která má zájem stát se pěstounem nebo osvojitelem

Subjekty vykonávající přípravu na náhradní rodinnou péči

Subjektem, který vykonává přípravu na NRP je

- Úřad práce, sociálních věcí a rodiny (dále jen úřad),
- akreditovaný subjekt, který vykonává přípravu na NRP

Subjekt, který vykonává přípravu na NRP (úřad, akreditovaný subjekt) vytváří tým na přípravu fyzické osoby, která má zájem stát se pěstounem nebo osvojitelem (dále jen „tým“). Tým tvoří nejméně dva členové, přičemž nejméně jeden člen týmu musí mít vysokoškolské vzdělání druhého stupně (magisterské studium) ve studijním oboru psychologie.

Fyzická osoba, která má zájem stát se pěstounem nebo osvojitelem má možnost výběru absolvování přípravy, u úřadu práce, sociálních věcí a rodiny se jedná o bezplatné absolvování přípravy, u akreditovaného subjektu žadatel na přípravu přispívá. Příprava musí být ukončena do jednoho roku od podání žádosti, řízení o zapsání do seznamu (evidence) žadatelů. Pokud přípravu na NRP vykonává akreditovaný subjekt, a pokud zástupce úřadu není členem týmu, zástupce úřadu se zúčastňuje na přípravě. Po absolvování přípravy je vypracována závěrečná zpráva o přípravě na náhradní rodinnou péči. S touto přípravou jsou žadatelé o NRP seznámeni.

Součástí závěrečné zprávy o přípravě na NRP musí být hlavně vyjádření:

- k charakteristice osobnosti fyzické osoby,
- k předpokladům fyzické osoby vychovávat dítě,
- k motivaci zájmu fyzické osoby stát se pěstounem nebo osvojitelem,
- k stabilitě manželského vztahu a rodinného prostředí,
- k připravenosti přijmout dítě a schopnosti vyrovnávat se s možnými problémy,
- k představě fyzické osoby o dítěti a k možnosti přijmout dítě odlišné od původních představ.

Příklady dobré praxe, přínosy stáže

- SR - žadatel o NRP si sám vybírá subjekt, u kterého chce absolvovat přípravu k přijetí dítěte do rodiny (příprava realizovaná státem – úřadem je zdarma, u akreditovaného subjektu žadatel přispívá). Možnost volby by byla určitě zajímavá i pro naše žadatele,
- vlastní psychologické posouzení je součástí přípravy (v ČR žadatelé absolvují psychologické vyšetření včetně psychologických testů nezávisle na přípravě), v ČR jsou závěry psychologického vyšetření často nejdůležitějším podkladem pro rozhodnutí o zařazení či nezařazení žadatele do evidence. Rozhodně je zajímavé, že v sousedním státě je praxe takto odlišná.
- příprava na Slovensku ze zákona nesmí trvat déle než rok (v ČR je možné správné řízení o zařazení do evidence žadatelů přerušit na dobu, kterou žadatel uvede). Roční lhůta je určitě vhodnější, protože po delším přerušení se vychází z podkladů, které nejsou aktuální, a bylo by vhodnější takovou žádost zastavit.
- ze zákona je povinnost informovat žadatele o právech dítěte v náhradní rodinné péči, včetně práva dítěte na udržování a rozvíjení sourozeneckých vztahů a o právech a povinnostech rodičů dítěte (bohužel se u nás stále objevuje názor, že náhradní rodina pro dítě je to nejlepší a o své biologické rodině dítě vědět nemusí – to se týká hlavně dětí v pěstounské péči. Vlastně je mnohdy voleno pěstounství z důvodu, že je dítě do rodiny svěřeno dříve a pak pěstouni doufají, že se biologičtí rodiče nebudou kontaktovat. I v současné době se v žádostech pěstounů objevuje přání, aby svěřené dítě bylo bez kontaktu s biologickou rodinou)
- v dotazníku žadatelů je dotaz, zda žadatel zná Úmluvu o právech dítěte (naprosto souhlasím, že i naši žadatelé by měli vědět, že takový dokument existuje a co je jeho obsahem)
- v ČR bude změna myšlení a přístupu k NRP vyžadovat ještě hodně času, ale i úsilí. Bohužel ani uzákonění institutu pěstounství na přechodnou dobu nebylo doprovázeno žádnou intenzivní celostátní kampaní. Je zcela markantní rozdíl, kde se ocitá slovenská společnost nyní a kde je ta česká.
- SR – účast psychologa při přípravě se jeví jako velmi přínosná, neboť se jedná o psychologa specializujícího se na NRP v týmu odborníků pracujících s žadatelí o NRP v rámci přípravy. Dlouhodobější kontakt s žadatelí v rámci jednotlivých sezení a možnost poznání jejich reakcí a způsobů prožívání v různých situacích při zážitkových technikách může být bohatým zdrojem informací potřebných k celkovému posouzení osobnosti žadatelů a jejich vhodnosti stát se pěstouny, osvojiteli či profesio-

nálními rodiči.

Evidence dětí na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, kterým je třeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči

Úřad práce, sociálních věcí a rodiny vede přehled dětí, kterým je třeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči – osvojení nebo pěstounskou péči. Do tohoto seznamu jsou zařazené děti, jejichž rodiče se o ně nemohou z různých důvodů starat a není možné je svěřit příbuzným do osobní náhradní péče. Každé dítě má vlastní spisovou dokumentaci, která shrnuje podstatné informace o jeho dosavadním životě, podstatné pro jeho svěřeni do NRP (soudní úprava, sociální anamnéza, zdravotní stav, rodný list, rozhodnutí o osvojitelnosti, obrazový a zvukový materiál o podstatných událostech ze života dítěte). Součástí každé spisové dokumentace je i informace o uskutečněné přípravě dítěte na jeho přechod do náhradní péče. Dítě je seznámeno s možností zprostředkování náhradní péče ve spolupráci se zařízením, kde je umístěné. Informace pak dostává dle věku a rozumové vyspělosti. Jedná se o sociální poradenství, seznámení dítěte s účinky NRP, poskytnutí psychologické pomoci. Důraz se zde klade na podporu sourozeneckých vazeb a jejich udržení i v případě, že nebylo možné umístit sourozence v jednom zařízení. Zjišťuje se též názor samotného dítěte k připravované náhradní péči.

Úřad zprostředkovává konkrétní výběr žadatelů z evidence k dítěti, kterému je třeba zajistit osvojení nebo pěstounskou péči. Postupuje dle pořadníku, který vede. Pořadí je možné změnit pouze v případech daných zákonem a pouze v zájmu dítěte. Žadatel dostane před navázáním osobního vztahu s dítětem veškeré informace důležité pro jeho rozhodnutí přijmout dítě do NRP spolu s fotografiemi, zvukovým nebo obrazovým záznamem dítěte a sociální zprávou. Setkání koordinuje příslušný úřad. Před navázáním vztahu musí být poskytnuta dítěti pomoc ze strany odborníků, která směřuje k ulehčení prvního kontaktu mezi ním a žadatelem. Z průběhu interakcí a navázání osobního vztahu s dítětem je pak ze strany zařízení vypracována zpráva pro příslušný úřad, který má dítě v evidenci. Pokud probíhá vše dobře, doporučí úřad písemně realizovat NRP u soudu. Dítě je pak svěřeno buď do péče budoucího osvojitele nebo pěstouna.

Srovnání a rozdíly ČR a SR

SR – pokud určený úřad, který vede evidenci dětí, kterým je třeba zprostředkovat NRP, nezprostředkuje ani ve spolupráci s akreditovaným subjektem dítěti navázání osobního vztahu mezi ním a žadatelem do dvou týdnů ode dne jeho zapsání do evidence, požádá ostatní určené úřady o zprostředkování. Vstupem akreditovaného subjektu do vyhledávání vhodné rodiny se rozšiřuje možnost pro dítě najít rodinu co nejdříve, nebo vůbec najít.

ČR – zprostředkovává pouze krajský úřad, pokud se příslušnému krajskému úřadu nepodaří zprostředkovat NRP ve svém obvodu, jsou příslušné informace o dítěti zaslány na ostatní krajské úřady, lhůta není stanovena

Sociální práce s rodinou v krizi na nejnižší obecní úrovni, problematika sociálně právní ochrany dětí v romských lokalitách (spolupráce s komunitním centrem)

Postavení obce v systému péče o ohrožené děti a rodiny je zčásti dáno zákonem. Rodič a osoba, která se osobně stará o dítě, má právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc obec, která je povinna v rámci své působnosti tuto pomoc poskytnout. Obec má, dle tohoto zákona, při výkonu své samosprávné působnosti vykonávat taková opatření, která předcházejí vzniku poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dětí. OSPOD spolupracuje v rámci sociální práce s dítětem a vytváření plánu sociální práce s dítětem s obcí, ve které má dítěte trvalý pobyt nebo s obcí, ve které se obvykle zdržuje či zdržovalo. Ve spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí, by obec měla předcházet vzniku krizo-

vých situací v rodině především organizováním či zprostředkováním účasti na programech, trénincích a aktivitách zaměřených na podporu plnění rodičovských práv a povinností, na předcházení vzniku sociálně-patologických jevů a na podporu vhodného využívání volného času nezletilých dětí. Obec by se ve své působnosti měla spolupodílet na pomoci dětem, pro které orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately vykonává sociální kuratelu a spolupodílet se na plnění plánu sociální práce s dítětem. Dále by měla poskytovat pomoc dítěti, pokud je ohrožen jeho život, zdraví nebo příznivý vývoj, nebo pokud je ohroženo chováním člena rodiny, popř. jiných fyzických osob. Obec poskytuje součinnost orgánům sociálně-právní ochrany dětí při zjišťování rodinných poměrů, bytových poměrů a sociálních poměrů dítěte a jeho rodiny pro účely výkonu opatření sociální kurately. Pomáhá zařízením při zajištění osamostatnění se mladým dospělým.

Obec má povinnost podílet se na zlepšení poměrů rodiny, která se ocitla v krizi, a to finanční podporou. Poskytuje příspěvek rodiči nebo oprávněné osobě na dopravu do zařízení, ve kterém je nezletilé dítě umístěno. V součinnosti s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a kurately a s dalšími subjekty se podílí na tvorbě plánu sociální práce s dítětem a plní cíle, které ji tento plán ukládá. Obec zároveň pro dítě, které je v dětském domově vyčlení prostředky na úpravu rodinných poměrů včetně bytových a sociálních poměrů, výše je daná zákonem, způsob využití finančních prostředků určí obec. Pokud obec zhodnotí situaci tak, že není účelné vynakládat finanční prostředky na úpravu a obnovu rodinných poměrů, může je využít na vyhledávání fyzické osoby, které by mohlo být dítě svěřeno do péče (další příbuzní apod.). Tyto prostředky také může použít na tvorbu úspor pro dítě.

Příklad sociální práce v obci Muranská Dlhá Lúka

Tato obec se aktivně zapojuje do práce s osobami ve vyloučené lokalitě. Obec se zaměřuje především na terénní sociální práci, obyvatelům vyloučené lokality. Terénní pracovníce pomáhá s vyřizováním dávek hmotné nouze, doprovází některé osoby na úřady, snaží se s klienty řešit jejich dluhovou problematiku. O každém klientovi je vedena spisová dokumentace. Obec ve své působnosti zřídila komunitní centrum, které se nachází poblíž vyloučené romské osady. V této osadě žije cca 400 obyvatel. Zařízení bylo uvedeno do provozu před rokem. Nabízí převážně aktivizační služby. Součástí centra je i klub pro malé děti, který nabízí volnočasové aktivity pro děti z romské osady, učí je hygienickým návykům, sociálním dovednostem. Do centra mají přístup také rodiče dětí. Ženy z osady se v centru mohou naučit péči o domácnost, věnují se ručním pracím. Terénní sociální pracovníce je učí i např. to, jak se připravovat s dětmi do školy. V průběhu roku centrum pořádá řadu akcí, např. turistické výlety, Vánoční besídky, burzy oblečení pro děti apod. Obec Muranská Dlhá Lúka je oprávněna podávat předběžná opatření a návrhy k soudu na výchovná opatření (zejména záškoláctví), pomáhá dětem v náhradní rodinné péči, např. zprostředkováním psychologické pomoci, avšak vykonává převážně terénní sociální práci. Obec poskytuje svým občanům obecní půjčky a pomáhá jim s rozvíjením jejich sociálních kompetencí. Terénní sociální pracovníce vykonává převážně agendu sociálního kurátora – klientům je nápomocna při řešení životních událostí, doprovází je na úřady, pomáhá s vyplňováním žádostí a formulářů, řeší dluhovou problematiku klientů převážně vedením splátkových kalendářů a poskytuje poradenství. Dále je nápomocna při řešení záškoláctví, výchovných problémů dětí a zajišťování zdravotní péče, spolupracuje s místně příslušným úřadem práce. Každý klient má zavedenu svou spisovou dokumentaci.

2. Dětské domovy²⁴

Příklad dobré praxe transformace dětských domovů - Dětský Domov Světluška v Banské Bystrici

Dětský domov byl založen už v roce 1958 jako kojenecký ústav. Dnes je to dětský domov s rodinným charakterem výchovy. Snaží se být dočasným domovem pro celkem zhruba 60 dětí (z toho nyní zhruba 30 dětí je umístěno ve 14 profesionálních rodinách) ve věku od 0-18, případně do ukončení vzdělání. V dětském domově Světluška je celkem 5 skupin dětí. Z toho dvě skupiny tvoří děti a mladí dospělí v počtu 7-8 dětí. Tyto skupiny žijí každá v samostatném bytě. Mají k dispozici výchovný tým a na část úvazku sociální pracovníci, která jim pomáhá s hospodařením. Dále jsou v rámci dětského domova vytvořeny 3 samostatné skupiny v jedné větší budově se zahradou. Jednu skupinu pro 5-6 dětí tady tvoří děti s vážným zdravotním handicapem, druhou děti s mentálním handicapem, sluchovým postižením či kombinovaným zdravotním postižením a třetí skupina je tzv. diagnostická (s délkou pobytu max. na 1 měsíc), ve které se dítě po příchodu do dětského domova posoudí a diagnostikuje psychologem, aby dle svých potřeb mohlo být umístěno do vhodné profesionální rodiny nebo samostatné skupiny. Dle zákona by měly být všechny děti do šesti let umístěny do profesionální rodiny, pokud jim to jejich zdravotní stav dovolí.

Prostředí všech budov je co nejvíce přizpůsobené běžnému standardu rodinného života. Vedení dětského domova dává možnost dítěti vybrat si svého vychovatele, jde o důvěru mezi dítětem a zaměstnancem, nazvanou jako individuální péče vychovatele. Zaměstnanci domova se dětem věnují s maximálním nasazením, zajišťují pro ně různé zážitkové aktivity, výlety. V domově mají nově otevřenou místnost pro zklidnění vědomí dítěte, je využívána pro všechny děti zdravotně postižené. Budují a modernizují se další prostory. Starším dětem bydlicím ve vile je dána důvěra jako v běžné rodině, tyto děti chodí samy běžně nakupovat, vaří si, uklízejí si, učí se, komunikují se svým vychovatelem. Jsou tak připravovány na vstup do života. Při odchodu z dětského domova v 18 letech dostává každé dítě 904 euro, aby mělo možnost zajistit si pro sebe bydlení, práci a nebylo úplně bez prostředků.

Profesionální rodičovství a Centra podpory profesionálních rodičů

Přesné podmínky, které musí splňovat fyzická osoba provádějící ústavní péči, předběžné opatření a výchovné opatření v profesionální rodině uvádí zákon. č. 305/2005 o sociálně právní ochraně dětí a sociální kuratele. Ve zkratce jde o to, aby fyzická osoba měla dokončené minimálně úplné střední vzdělání s maturitou. Druhou podmínkou tohoto zákona je, že fyzická osoba musí absolvovat přípravu na profesionální provádění náhradní péče v rozsahu nejméně 40 hodin, resp. 60 hodin. Tuto přípravu zabezpečuje bezplatně každý Úřad práce sociálních věcí a rodiny a za poplatek akreditované subjekty, například Úsměv jako dar a Návrat. Každý uchazeč se může svobodně rozhodnout, zda dá přednost státnímu úřadu nebo nestátní subjektu. Po absolvování přípravy dostane každý Osvědčení o přípravě, resp. Certifikát. Na základě tohoto dokumentu se může pak ucházet o práci v jakémkoliv dětském domově na Slovensku. Vhodné je, aby dětský domov byl co nejbližší k bydlišti profesionálních rodičů. Pracovní poměr profesionální rodiče se uzavírá podle zákoníku práce. Profesionální rodiče jsou tedy zaměstnanci dětského domova. Ústavní výchova dítěte se pak tedy vykonává v domácím prostředí zaměstnance – profesionálního rodiče, tedy v rodinném domě nebo v bytě poskytnutým dětským domovem, případně v bytě či domě, jehož vlastníky jsou profesionální rodiče. V profesionální rodině může být umístěn pouze určitý vhodný počet dětí, který je předem stanovený na základě přípravy a

posouzení celé rodiny. Ředitelé dětských domovů mají navíc možnost poměrně pružně reagovat na potřeby svých zaměstnanců a zvláště ohrožených dětí, které již v rodinách vyrůstají nebo se pro ně profesionální rodina vyhledává. Dle vymezení zákona je taková profesionální rodina organizační součástí zařízení pro výkon rozhodnutí soudu, ve kterém se vykonávají opatření sociálně právní ochrany dětí a sociální kuratele. Těmito zařízeními jsou kromě dětských domovů také dětské domovy pro nezletilé bez doprovodu a krizová střediska.

Pracovníci dětského domova navštěvují pravidelně tyto rodiny v jejich domácnostech a jsou jim nápomocni při výchově dětí. K tomuto účelu byla v některých domovech zřízena tzv. Centra na podporu profesionálních rodičů.

Centrum pro podporu profesionálních rodičů by mělo zajišťovat podporu, odborné služby, doprovázení i kontrolu profesionálních rodin a dětí v nich vyrůstajících. Centrum podpory profesionálních rodičů tvoří odborníků vychovatelé, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovník. Sociální pracovník z týmu centra je s profesionálními rodinami v úzkém a častém kontaktu, pravidelně rodinu navštěvuje a sleduje fungování péče o svěřené děti. Dle potřeb profesionálních rodičů zajišťuje pro rodinu odbornou pomoc. S rodinou je v pravidelném kontaktu alespoň jednou do měsíce také psycholog a speciální pedagog z týmu centra, kteří napomáhají při řešení výchovných či mnohých dalších problémů. Centrum podpory profesionálních rodičů pořádá pro profesionální rodiče pravidelné porady a proškolení v potřebných oblastech. Za velmi vhodné a podpůrné pro fungování profesionálních rodin považují odborníci také vzájemné sdílení zkušeností „profi“ rodičů mezi sebou, což mají právě umožněno při společných poradách a dalších akcích pořádaných dětským domovem. Profesionální rodiče vedou podrobné záznamy o svěřených dětech a každý měsíc vypracovávají souhrnnou zprávu o dítěti a jeho vývoji, nových pokrocích ve vývoji apod. Tým centra podpory jim je v těchto činnostech nápomocen. Profesionální rodiče se průběžně též vzdělávají a učí, jak správně dítě sledovat, posuzovat a které významné skutečnosti zaznamenávat apod. Dále centrum podpory poskytuje podporu a doprovázení rodinám ve fázích odchodu dětí z profesionálních rodin do náhradní rodinné péče či v případě jejich návratu do biologické rodiny a také při kontaktech dětí s biologickou rodinou.

Vznik Center podpory profesionálních rodičů je dalším významným a velmi pozitivním krokem v systému péče o ohrožené děti. Zároveň se však upozorňuje i na mnohé problémy a nedostatky v systému, s nimiž se potýkají. Konkrétně například nedostatek financí na přijetí dalších profesionálních rodičů, byť je to vzhledem k počtu ohrožených dětí třeba. Stejně jako v ČR se setkávají s obtížemi při vyhledávání náhradních rodin pro děti romského etnika, staršího věku a větší sourozenecké skupiny či děti výchovně náročné a handicapované. Tyto děti často potom zůstávají v péči profesionální rodiny po dlouhou dobu, nezřídkou do dospělosti. Profesionální rodiny v těchto případech zůstávají trvale obsazeny a nemohou již plnit funkci přechodných pečovatelských na dočasnou dobu, než se vyřeší situace dítěte.

Srovnání a rozdíly dětských domovů, východiska

SR - dětské domovy jsou v gesci Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny, jednotnost systému sociálně-právní ochrany dětí

SR - dětské domovy zaměstnávají profesionální rodiny, profesionální rodiny mají veškerou podporu a pomoc na jednom místě, a to v dětských domovech, dětské domovy poskytují rodinám veškeré potřebné služby, odborné poradenství, popřípadě supervizi. Zodpovědnost za profesionální rodiny je jasně delegována na dětské domovy, konkrétně jejich ředitele, což umožňuje cílenou profesionální podporu rodinám, úzkou spolupráci s nimi, ale právě i jasnou kontrolu, která je nutná

SR - přestože jsou děti svěřeny do ústavní péče, jedná o výchovu dětí v náhradním rodinném prostředí, profesionální výchova v rodině je součástí ústavní péče

SR - v rodinách je v rámci ústavní péče umístěno téměř 30% dětí

SR - Při odchodu z dětského domova v 18 letech dostává každé dítě 904 euro, aby mělo možnost zajistit si pro sebe bydlení, práci a nebylo úplně bez prostředků

²⁴ čerpáno ze závěrečných zpráv účastnic a účastníků odborné stáže na Slovensku

ČR - dětské domovy jsou v gesci Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, dětská centra jsou v gesci Ministerstva zdravotnictví

ČR - roztržitost systému sociálně-právní ochrany dětí

ČR - pěstouni na přechodnou dobu, podobná pozice jako profesionální rodiny ve SR, systém péče a podpory těchto pěstounů na přechodnou dobu zatím postrádá celkovou jednotnost a propracovanost. Chybí zde jasné převzetí zodpovědnosti a tím částečně i možnost profesionálního a jednotného vedení těchto rodin.

Sociální práce s dítětem v dětském domově a jeho rodinou – spolupráce v rámci sanace rodiny se státními orgány

Na Slovensku jsou dětské domovy v mnohem větší míře zapojeny do procesu sanace rodiny dítěte, které je umístěno v ústavním zařízení, než v ČR. Příkladem dobré praxe je i větší míra spolupráce mezi jednotlivými subjekty (úřady práce, sociálních věcí a rodiny, obce, dětské domovy).

Do dětského domova je možné přijmout dítě na základě pravomocného rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, předběžného opatření či pravomocného rozhodnutí o nařízení výchovného opatření. Jak už bylo zmíněno, dítě buď zůstává v prostředí dětského domova v samostatných skupinách pro určitý počet dětí se samostatným stravováním a hospodařením, přičemž péči o ně zajišťují vychovatelé (dětský domov rodinného typu), nebo dítě odchází do domácího prostředí zaměstnanců dětského domova, tzv. profesionálních rodin. V obou případech po přijetí dítěte do DD vytvoří sociální pracovníce jeho spisovou dokumentaci, ve které je obsaženo rozhodnutí soudu o umístění dítěte, rodný list, zdravotní průkaz, zdravotní záznam dítěte, informace o lécích, alergiích apod., prohlášení o majetkových poměrech rodičů, školské dokumenty, osobní spis dítěte umístěného v dětském domově a vstupní lékařská prohlídka. Dále sociální pracovníce již před jeho příchodem zajistí nástup školní docházky, lékařskou péči a psychologické vyšetření.

Úřad práce sociálních věcí a rodiny ve spolupráci s dětským domovem a obcí, v němž dítě před umístěním do zařízení pobývalo, vyhotoví plán sociální práce s dítětem a rodinou na dobu max. 6 měsíců, který obsahuje rodinnou anamnézu, úlohy pro obec, dětský domov a orgán sociálně-právní ochrany dětí a kurately (např. monitoring situace, rodiny, vyhledávání náhradní rodiny, zprostředkování kontaktů biologických rodičů s nezletilým). Po této době dochází ke společnému vyhodnocení plánu, zjištění nových skutečností a tvorbě plánu dalšího s vytyčením dalších cílů a úkolů pro zúčastněné (rodiče, dětský domov, obec, orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately atd.). Sociální pracovníce z úřadu práce, sociálních věcí a rodiny má povinnost navštívit dítě v zařízení či profesionální rodině minimálně jednou za 6 měsíců.

Dětský domov pak každé 3 měsíce vytváří individuální plán dítěte, ve kterém popisuje situaci dítěte, jeho chování, přednosti či nedostatky, na které je třeba se zaměřit a zmírnit. U dítěte, které se blíží ke zletilosti nebo již zletilé je a v dětském domově pobývá do doby ukončení studia, se navíc vypracuje plán osamostatňování se mladého dospělého. Tento plán se zaměřuje na podporu studia, osobní zodpovědnost, orientaci v úředních záležitostech, sociálních dávkách a na trhu práce, hospodaření a finanční rozpočet, plánování stravy, osvojování si dovedností při nákupech a vedení samostatné domácnosti. V souvislosti s chováním umístěného dítěte vypracovává dětský domov každý měsíc i výchovný plán dítěte, který řeší především jeho výchovné problémy a možnosti jejich řešení (např. rozvoj komunikace, arteterapie atd.). Po uplynutí stanovené doby se hodnotí plnění plánu a nastavení dalších cílů. U dítěte pobývajících v profesionální rodině je profesionální rodič rovněž povinen každý měsíc zpracovat individuální plán, ve kterém popisuje charakteristiku dítěte, jeho zdravotní stav a návštěvy ve zdravotnictví, školní prospěch, funkce vztahů v profesionální rodině, problémy chování a nové skutečnosti, ke kterým během posledního měsíce došlo.

Dětský domov zajišťuje kontakty s rodinou, ulehčuje průběh jejich setkávání, hledá příbuzné členy

rodiny, dohlíží nad pospolitostí sourozeneckých skupin, podporuje děti v zájmových činnostech a přípravě na budoucí povolání, pořádá akce za přítomnosti rodičů umístěných dětí, dětem zajišťuje kulturní a sportovní vyžití. Ve spolupráci s úřadem práce, obcí a dalšími subjekty se snaží pracovat s rodiči a motivovat je, aby si upravili rodinné, bytové a sociální poměry tak, aby došlo k navrácení dítěte zpět do biologické rodiny. Pokud se objeví u člena dětského domova problémy, svolá zařízení celou komunitu, ve které se problém sdělí, rozebere, každý účastník navrhne možná řešení a zformuluje se výstup z jednání.

V rámci sanace rodiny může obec poskytovat dítěti či rodičům příspěvek na dopravu do dětského domova, ve kterém je dítě umístěné. Pokud se dítě zdržuje se souhlasem dětského domova na návštěvě u oprávněné osoby, poskytne mu dětský domov příspěvek na stravu po celou dobu pobytu. Příspěvek je poskytován za předpokladu, že má oprávněná osoba skutečný zájem o úpravu vztahu s dítětem a vynaložila přiměřené úsilí na úpravu svých poměrů tak, aby o dítě mohla osobně pečovat. Účelnost poskytnutých příspěvků a zájem rodičů posuzuje orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately a obec se souhlasem dětského domova, ve kterém je dítě umístěné. V rámci sanace rovněž mnoho dětských domovů pořádá a zúčastňuje se za přítomnosti rodičů akcí a workshopů zaměřených na sociálně-psychologické poradenství a pomoc lidem v ohrožení. Na takovýchto akcích se rozebírá situace týkající se rodiny, důvody, které vedly k umístění dítěte do zařízení. Dítě sdělí svůj názor, proč se chce do rodiny vrátit, co od návratu očekává, jak může rodiči pomoci. Na druhou stranu rodič sděluje, co může pro návrat dítěte udělat a jaké možnosti mu jsou nabízeny.

3. neziskový sektor²⁵

Propracovaný systém DOBROVOLNICTVÍ neziskové organizace „Společnost přátelov detí z detských domovov Úsmev ako dar“

Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar je najstarší nevládní neziskovou celostátní organizací, která se svou činností zaměřuje na oblast náhradní rodinné péče, nařízené ústavní výchově dětí a mladistvých a pomoci rodinám v krizi.

Služby pro klienty v pobočce v Banské Bystrici, která má působnost v celém kraji, zajišťují pouze dvě pracovníce na plný úvazek (z toho jedna z pracovníc je momentálně na mateřské dovolené), zbytek práce stojí na dobrovolnicích. Spoločnosť Úsmev ako dar považuje práci dobrovolníků za velice důležitou a vynakládá tak dostatečně velké úsilí na vzdělávání a péči o dobrovolníky. Svou propracovaností je práce s dobrovolníky zcela na jiné úrovni, než u nás. Obdobně propracované a cíleně zaměřené vzdělávání pro naše dobrovolníky či doprovázející pracovníky v neziskových organizacích by tak mohlo být pro nás inspirací.

Velkou skupinu dobrovolníků tvoří tzv. „anjeli“. **Andělský program** vznikl již v roce 1992 a jde „o dlouhodobý rozvojový dobrovolnický program zameraný predovšetkým na prácu s deťmi a mládežou v detských domovoch a náhradných rodinách, ale tiež s deťmi z biologických rodín, ktoré sa ocitli v kríze.“²⁶ U jeho zrodu stála hlavně myšlenka, že děti, které se ocitly bez rodinného zázemí, potřebují vedle sebe blízkou podpůrnou osobu. Osobu, která o ně a jejich situaci projevuje upřímný zájem, je ochotná pomáhat řešit běžné i složitější životní situace a lze se na ni spolehnout. To je právě úlohou dobrovolníků, kteří se věnují dětem z dětských domovů, případně i dětem v náhradní rodinné péči. Dobrovolníci – andělé navštěvují děti, připravují pro ně volnočasové aktivity, podporují je v jejich zájmech a dovednostech. Andělé jsou vlastně pro děti velcí kamarádi, rádci i důvěrníky.

²⁵ čerpano ze závěrečných zpráv účastnic a účastníků odborné stáže na Slovensku

²⁶ SPDDDD ÚSMEV AKO DAR. Anjelský program [online]. [cit. 2013-10-11].

Dostupné z: <http://www.usmev.sk/en/dobrovolnictvo/anjelsky-program>.

Dobrovolníci se hlásí spontánně, v současnosti se neorganizují žádné náborů. Činnosti dobrovolníků jsou vázány na dvě důležité oblasti. První z nich je věk, například při veřejných sbírkách pomáhají dobrovolníci starší 18 let, minimálně 20 let pak musí mít dobrovolník, který na sebe bere odpovědnost za děti na táboře. Druhou důležitou oblastí je absolvování **Andělské akademie**. Dobrovolník musí mít absolvovaný alespoň nultý ročník Andělské akademie, aby mohl být zapojen do práce s dětmi v dětských domovech nebo v náhradních rodinách. Než noví dobrovolníci toto úvodní vzdělávání absolvují, věnují se práci spojené s běžným chodem zařízení.

Andělská akademie je systematický vzdělávací program, který Společnost Úsmev ako dar organizuje na celoslovenské úrovni. Program je určený pro dobrovolníky, kteří se chtějí věnovat dětem v dětských domovech a v náhradních rodinách. Jedná se o tříletý vzdělávací program, který připravuje dobrovolníky na práci se specifickou skupinou dětí (z dětských domovů nebo z náhradní rodinné péče) prostřednictvím volnočasových a pracovních aktivit. Cílem je předat dobrovolníkům základy psychologie, pedagogiky a sociální práce a zážitkovými technikami jim pomoci lépe poznat sama sebe a tím zkvalitnit jejich přínos při práci s dítětem. První dva ročníky andělské akademie se zaměřují na získávání vědomostí z oblasti psychologie, pedagogiky, teorií komunikace, vedení skupin a specifík práce s rodinami. Výuka probíhá formou přednášek, workshopů i formou zážitkových aktivit. V posledním, třetím ročníku mají dobrovolníci možnost výběru z dvou směrů dalšího vzdělání. Buď si mohou vybrat vzdělávání v oblasti terénní sociální práce při sanaci rodiny, nebo managementu v neziskové organizaci. Zároveň během vzdělávání se na andělské akademii dobrovolníci absolvují i program PRIDE.

„Hlavným cieľom anjelskej akadémie je prostredníctvom odborného a profesionálneho vzdelávania vytvoriť kvalitnejšie podmienky pre fungovanie existujúcich dobrovoľníckych anjelských tímov a tým skvalitniť ich prácu, ktorá je neoceniteľným prínosom pre realizáciu našich cieľov.“²⁷

Kluby rodin v krizi organizované občanským sdružením Návrat

Občanské sdružení Návrat na základě smlouvy s Úřadem práce, sociálních věcí a rodiny v Žilíně poskytuje ve svém středisku v Žilíně odborné služby pro rodiny, kterým hrozilo kvůli nedostatečné rodičovské starostlivosti odnětí dítěte, tj. rozdělení rodiny. Tyto rodiny jsou většinou ponechány při řešení svých problémů samy na sebe, často nemají dobré rodinné zázemí či podporu okolí a právě těmto rodinám může pomoci jen dlouhodobá podpora.

V rámci Klubů rodin v krizi se mohou každé dva týdny rodiče i děti setkávat s odborníky, diskutovat o výchově, o řešení rodičovských problémů, hovořit o svých pocitech, vzájemně se podpořit a poradit si.

Na tyto Kluby zatím dochází v současné době 5 rodičů a 14 dětí. Není to mnoho, ale je zde již vytvořen pravidelný prostor, který napomáhá vytvářet a obnovovat vzájemné vztahy. Skupinovými aktivitami v klubu se vytváří možnost navázat na individuální práci, lépe se s rodinami poznat a v neposlední řadě vytvořit z rodičů skupinu, která si může být oporou i bezpečným zázemím. V Klubu jsou daná pravidla, která vytvářejí podmínky pro respektující komunikaci mezi účastníky, nikdo nikoho neobviňuje, nemoralizuje a nevyčítá. Naopak je zde velký prostor pro podporu a povzbuzení, vyslovení nahlas svých pocitů a názorů, na vyjádření uznání a empatie.

Využívají se zde různé techniky práce se skupinou, především arteterapeutické aktivity a diskuse na téma jako je závislost, zodpovědné rodičovství, hovoří se zde i o potřebách dětí, promítají filmy o rodičovství. Některá střetnutí jsou zaměřena jen na vyprávění, uvolnění napětí z náročných situací, které členové Klubu zažívají. Rodinám to dává pocit, že se s podobnými problémy nesetkávají jen oni, ale že

problémy mají i jiní. Necítí se potom jako nemožní, jen proto, že žijí s problémy, s jakými žijí. Ze začátku přicházeli rodiny do klubu z důvodu kontaktu se sociálními pracovníky, postupně však docházelo ke změně a rodiny přicházejí kvůli tomu, že si zde mohou povyprávět, pohovořit o svých problémech nebo kvůli programu pro děti.

Tyto kluby nejsou recept na to, jak dostat rodiny z problémů, ale jsou zde proto, aby pomohly těmto rodinám je motivovat, aby vytrvali ve své snaze být lepšími rodiči.

Kluby rodin v krizi jsou součástí projektu Zruční rodičia – spokojné deti, který je uskutečňuje díky podpoře z Fondu Hodina deťom, který zřídila a spravuje Nadácia pre deti Slovenska.²⁸

Mediální a komunikační kanály – osvětová činnost

K činnosti neziskových organizací s celostátní působností, jako je Návrat a Úsmev jako dar, patří i celá řada osvětových činností zaměřených na oslovení různých skupin veřejnosti s cílem zvýšit povědomí o potřebách opuštěných dětí, zmírnit předsudky a snižovat obavy z náhradního rodičovství a další.

Občanské sdružení Návrat organizuje své komunikační a mediální projekty mimo jiné díky podpoře Nadace Orange. O celé škále projektů je možné se dočíst na webových stránkách organizace. Jedním z těchto projektů je kampaň „**Detstvo potrebuje rozprávku**“.

Cílem tohoto projektu, který podpořila právě Nadace Orange, je podpora vztahu mezi rodičem a dítětem a přirozených hodnot, které tento vztah posilují – například společné čtení nebo vyprávění pohádky. Zároveň projekt upozorňuje, že dětství není jen o veselých událostech, ale i o těch smutných a někdy i traumatických. Tehdy mohou rodiče právě použít pro pomoc dětem terapeutickou pohádku nebo příběh. Hlavní myšlenka projektu vychází z toho, že pohádka je jazykem dětství a rodič, který čte svému dítěti, se mu tak přibližuje a dítě se tím naopak přibližuje k rodičovi. Věřtí v něho a to mu dává pocit jistoty, že si spolu poradí s mnohými věcmi. Hrdina z moudře zvolené pohádky může dát po traumatizujících událostech dítěti sílu a nastartovat tak jeho vnitřní ozdravné procesy, které si poradí se strachem, hněvem, či smutkem.

Asi každá máma, každý otec se ocitnou v situaci, kdy jim při rozhovoru s dítětem nenachází ta správná slova. A v takových chvílích se právě hodí příběh šitý na míru konkrétní složité situaci.

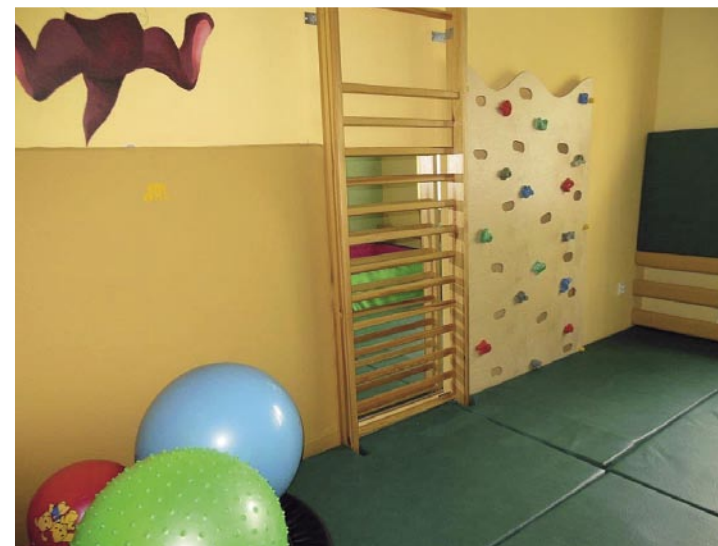
Občanské sdružení Návrat vytvořilo speciální portál „**Pomôžme si rozprávku**“ dostupný na <http://rozpravka.navrat.sk>, na kterém je aktuálně 8 zveřejněných terapeutických příběhů z oblasti sociálně-právní ochrany dětí a dalších 5 se připravuje. Vyhlášena byla rovněž soutěž pro rodiče, babičky a dědy, přátelé dětí, kteří mohli zasílat příběhy, které sami vytvořili v konkrétní situaci pro svoje děti. Ale mohli se i podělit o zkušenosti s jinými příběhy, které jejich dětem pomohli. Vítězné a zajímavé příspěvky byly zveřejněny rovněž na webu, aby byly dostupné jako inspirace pro všechny.

Ve spolupráci s knihkupectvím Arforum byla zřízena v jejich prodejnách speciální polička s „liečivými rozprávkami“ a knihami o dětských traumatech a o tom, jak v jejich léčbě mohou pomoci terapeutické příběhy.²⁹

²⁷ SPDDD ÚSMEV AKO DAR. Anjelská akadémia [online]. [cit. 2013-10-11]. Dostupné z: <http://www.usmev.sk/en/dobrovolnictvo/akademia>.

²⁸ Návrat. Rodiny v kríze nás učia ako im môžeme pomôcť [online]. [cit. 2013-11-18]. Dostupné z: <http://www.navrat.sk/?lang=SK&cat=6e17d255286dc78c6e84d1e5a0a88def>
²⁹ Návrat. Pomôžme si rozprávku [online]. [cit. 2013-11-18]. Dostupné z: <http://rozpravka.navrat.sk/>

Fotky ze stáže za oblast sociálně-právní ochrany dětí

ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI ŽEN A MUŽŮ

Příklady dobré praxe na úrovni veřejné správy

1. Institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů

- **Střednědobá strategie pro oblast podpory rovnosti žen a mužů - Národní strategie rodové rovnosti na roky 2009 – 2013 a Národní akčný plán rodové rovnosti na roky 2010 – 2013**³⁰

Slovenská republika na rozdíl od České republiky disponuje strategickým dokumentem věnovaným rovnosti žen a mužů, který přijala v roce 2009. Klíčovými dokumenty pro tvorbu Národní strategie rodové rovnosti na roky 2009 – 2013 (dále jen Strategie) se staly významné dokumenty OSN, zejm. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen a její Opční protokol, a současně významné dokumenty EU zohledňující rovnost žen a mužů jako jednu ze základních zásad práva EU. Realizačním dokumentem ke Strategii je Národní akčný plán rodové rovnosti na roky 2010 – 2013. Strategie je zaměřena na vybrané oblasti, které prioritně vyžadují strategickou a komplexní podporu:

- oblast ekonomická, hospodářská, sociální a zdravotní,
- oblast rodiny a státní rodinné politiky,
- oblast veřejného a politického života, participace a reprezentace,
- oblast výzkumu, vzdělávání, školství, médií a kultury.

- **Nastavená pravidla/nominační mechanismus členství ve Výboru pro rodovou rovnost Rady vlády Slovenské republiky pro lidská práva, národnostní menšiny a rodovou rovnost**³¹

Stanoví kriteria, která musí splňovat nevládní organizace, která nominuje své zástupce/zástupkyně do Výboru a současně kriteria, která musí splňovat nominovaní experti/expertky (mj. se dokládá odborná praxe a doporučení). Ve složení výboru je kladen důraz na zachování parity zástupců/zástupkyň státní správy (veřejných institucí) a mimovládních organizací a platform.

Situace v ČR na národní úrovni:

Klíčovým koncepčním dokumentem pro oblast rovných příležitostí žen a mužů na úrovni ČR jsou Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů (dále jen Priority), které jsou každoročně vládou schvalovány jako Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování

³⁰ *Národní strategie rodové rovnosti na roky 2009 – 2013 [online]. Schválená usnesením vlády SR č. 272/2009 ze dne 8. dubna 2009. [cit. 6.11.2013]. Dostupné z http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Národná_stratÉGIA_rodovej_rovnosti_na_roky_2007-2013.pdf*

³¹ *Statut Výboru pro rodovou rovnost Rady vlády SR pro lidská práva [online]. Rada vlády SR pro lidská práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, 2011. [cit. 6.11.2013]. Dostupné z: <http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/statut-vyboru-pre-rodovu-rovnost-v-zneni-neskorsich-dodatkov.pdf>*

rovných příležitostí pro ženy a muže. Většina opatření však měla/má z hlediska termínů výlučně krátkodobý charakter, min. střednědobý výhled tak dosud chyběl.

Usnesením vlády ČR ze dne 15. května 2013 č. 348 vzala vláda ČR na vědomí Souhrnnou zprávu o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2012 a schválila současně Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže. Termíny pro plnění úkolů směřují do konce roku 2013, vyjma opatření spočívajících ve vyhodnocování plnění opatření Priorit a zpracování resortních priorit a postupů při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže na rok 2014 (do 31. 1. 2014 resp. 31. 1. 2015), ve zpracování střednědobé strategie pro rovnost žen a mužů v České republice a v zavedení pravidelného vzdělávání resortních koordinátorů a koordinátorek rovných příležitostí žen a mužů v oblasti rovných příležitostí žen a mužů a o nástrojích jejich prosazování (31. 1. 2014). K 30. 6. 2014 mají být v souladu s Prioritami připraveny podklady k podpisu a ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí.

V souvislosti s přípravou strategie pro zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů tvůrci předpokládají, že dojde k optimalizaci počtu priorit, které budou sloužit jako nástroj implementace strategie.³² V průběhu realizace projektu „Česko-slovenská výměna zkušeností v oblasti práce a sociálních věcí“ a přípravy sborníku zveřejnilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR informace o projektu „Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR“, jehož je realizátorem (1. listopad 2012 - 30. červen 2015). Cílem projektu je prostřednictvím mezinárodní tematické sítě založené za účelem výměny zkušeností se zahraničními partnery, kteří mají v rámci EU bohatší zkušenosti s nástroji a prostředky prosazování opatření pro plnění principu rovných příležitostí žen a mužů (včetně Slovenské republiky), identifikovat, porovnat a vyhodnotit přenositelné nástroje a politiky v oblasti podpory rovných příležitostí žen a mužů v zahraničí a následně optimalizovat zajištění rovných příležitostí žen a mužů v ČR, a to zejména **na základě nově vytvořené střednědobé strategie rovných příležitostí žen a mužů pro ČR**. K dalším cílům projektu patří: analyzování rovnosti žen a mužů v ČR, optimalizace fungování Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, jejich 4 výborů a pracovní skupiny, optimalizace sběru statistických dat k dané problematice a analyzování systému hodnocení dopadů legislativních a nelegislativních materiálů předkládaných Vládě ČR do oblasti rovných příležitostí.³³ Slovenský partner tak svými zkušenostmi s přípravou a realizací Strategie v následujícím období v rámci uvedeného projektu MPSV přímo přispěje ke zlepšení podmínek pro naplňování principu rovných příležitostí žen a mužů v ČR.

Situace na regionální úrovni:

Co se týče prosazování tématu podpory rovných příležitostí žen a mužů (či rovnosti žen a mužů) směrem k regionálním a místním samosprávám a jejich představitelům není z národní úrovně vyvíjen tímto směrem dostatečný tlak a absentuje komunikace tohoto tématu. Priority stanoví (jak z jejich určení vyplývá) odpovědnosti pouze směrem k členům vlády, př. zmocněnci/kyni pro lidská práva a předsedkyni Českého statistického úřadu. Směrem k samosprávám jsou realizovány pouze dílčí kroky v oblasti zprostředkování či výměny informací: např. usnesení vlády ČR č. 422 ze dne 31. května 2010 k Doporučení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů k vyjádření podpory městům, obcím a krajům České republiky k přijetí Evropské charty za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích a implementaci opatření obsažených v tomto dokumentu, kterým vláda vzala doporučení na vědomí a uložila zmocněnci vlády pro lidská práva a ministru vnitra seznámit s tímto usnesením představitele krajů, měst a obcí.

³² *Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2012 v České republice [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15492/zprav_rovnost_2012.pdf*

³³ *Informace o projektu Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR [online]. [cit. 6.11.2013]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/optimalizace-institucionalniho-zabezpeceni-rovných>, <http://www.mpsv.cz/cs/15888>.*

V tomto ohledu může být inspirací právě Národní strategie rodové rovnosti na roky 2009 – 2013, kde jedním z operačních cílů je vybudovat a zkvalitnit institucionální mechanismy sloužící k prosazování a implementaci rovnosti žen a mužů na všech úrovních státní správy, samosprávy a ostatních organizací a institucí (infrastruktura, síť, focal point). Aktéry politiky rodové rovnosti dle Strategie jsou s ohledem na průřezový charakter této problematiky iniciátoři, realizátoři a příjemci politiky rodové rovnosti: státní aparát na všech úrovních, místní a regionální samospráva, nevládní organizace, zájmové skupiny, politické strany, výzkumné a expertní organizace a instituce včetně veřejných, nezávislé subjekty a experti a expertky a výchovně vzdělávací instituce. Strategie definuje úlohu místní a regionální samosprávy, kterou „je tvorba regionální politiky rodové rovnosti, miestnej a regionálnej koordinácie a zabezpečenia prorodového rozdelovania zdrojov a finančných prostriedkov miest a obcí (rozpočty miest a obcí) v súlade s reformou verejnej správy a fiškálnou decentralizáciou v súlade so zásadou nediskriminácie“. Pro operační cíl 5 formuluje následující doporučení:

- „5.1. Zakomponovanie agendy rodovej rovnosti do kompetenčného zákona, do zákona o samosprávnych krajoch a do zákona o obecnom zriadení.
- 5.2. Dobudovanie a skvalitnenie legislatívnych a inštitucionálnych mechanizmov pre rodovú rovnosť na národnej a regionálnej úrovni.
- 5.3. Vytvorenie podmienok pre vznik systému uplatňovania rodovej rovnosti a jeho celoštátnu koordináciu.
- 5.4. Zintenzívnenie interaktívneho informacného toku a rozvíjanie komunikačných stratégií pre využitie platných právnych predpisov a konštituovaných inštitucionálnych mechanizmov.
- 5.5. Zakomponovanie problematiky rodovej rovnosti do programových dokumentov hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja samosprávnych krajov.“

Konkrétní aktivity/doporučení s uvedením zodpovědného subjektu, termínu plnění, finanční alokace a očekávaných výstupů jsou rozpracovány Národním akčním plánem rodové rovnosti na roky 2010 – 2013, realizačním dokumentem Strategie.³⁴

Banskobystrický samosprávný kraj

Téma rovnosti žen a mužů v jednotlivých prioritách a opatřeních částečně zohledňuje dokument Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja 2007 – 2013³⁵, schválený usnesením Zastupiteľstva BBSK č. 221/2007 ze dne 23. srpna 2007. Klíčová je Prioritní osa 1 – Rozvoj lidských zdrojů a zvyšování kvality života obyvatel. Opatření se týkají podpory rovných příležitostí ve vztahu k přístupu na trh práce, sladování rodinného a pracovního života a péče o malé děti a osoby závislé na pomoci v rodině, podpory mateřských center a vzdělávání rodičů po dobu rodičovské dovolené, rozšíření a zkvalitnění služeb na podporu sladování rodinného a pracovního života či zvyšování informovanosti obyvatel v genderové tematice.

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017³⁶ pracuje s rovností příležitostí /rodovou rovností jako s jednou z horizontálních priorit. Pro opatření H 2.1 Aplikace principů rodové rovnosti v zařízeních sociálních služeb a zařízeních pro výkon opatření sociálně právní ochrany dětí a sociální kurately (dále jen SPODaSK) stanoví 3 aktivity:

³⁴ Národný akčný plán rodovej rovnosti na roky 2010 – 2013, schválený usnesením vlády SR č. 316/2010 ze dne 12. 5. 2010: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAP_RR_2010_-_2013.pdf

³⁵ Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja 2007 – 2013 [online]. Banskobystrický samosprávný kraj, 2007. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: <http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2012/program-hospodarskeho-socialneho-a-kulturalneho-rozvoja-banskobystrickeho-samospravneho-kraja/strategia-phsr-2007-2013-akt-2011.pdf>

- analyzovat potřeby klientů ve vybraných zařízeních sociálních služeb a zařízeních pro výkon opatření SPODaSK z hlediska rodové rovnosti,
- analyzovat potřeby zaměstnanců ve vybraných zařízeních sociálních služeb a zařízeních pro výkon opatření SPODaSK z hlediska rodové rovnosti,
- vzdělávání zaměstnanců zařízení sociálních služeb a zařízení pro výkon opatření SPODaSK v oblasti rovnosti příležitostí.

Klíčové strategické a koncepční dokumenty Královéhradeckého kraje byly podrobeny genderové analýze v rámci projektu Podpora rovných příležitostí a sladování pracovního a rodinného života na Krajském úřadě Královéhradeckého kraje (č. CZ.1.04/3.4.04/54.00067). Doporučení spočívající především v komplexním uchopení problematiky a zvýšení citlivosti k genderové otázce jsou obsahem závěrečné zprávy z realizovaného genderového auditu a analýzy sladování rodinného a pracovního života na Krajském úřadě Královéhradeckého kraje.

Dílčí aktivity či statistické údaje jsou částečně zohledněny v následujících regionálních koncepčních a strategických dokumentech:

1. Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006 – 2015: Specifický cíl g) Zlepšení podmínek pro osoby znevýhodněné na trhu práce Prioritní osy Podnikání a zaměstnanost – problematika zaměstnávání matek s dětmi.
Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje [online]. Centrum evropského projektování, 2007. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/SRK_2006-2015_31_1_07.pdf

2. Strategie Královéhradeckého kraje v oblasti sociálních služeb – Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011 – 2016, priority a navrhovaná opatření reflektují potřeby žen a mužů v případech, že jsou v rámci stávající sítě služeb nedostatečně zabezpečeny – např. zajistit azylové bydlení pro ženy (str. 7, 51).
Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje v oblasti sociálních služeb – Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011 – 2016 [online]. Královéhradecký kraj, revize č. 3, kveten 2013. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/poskytovatele/strategicke-dokumenty/soc-sluzby/P1-Revize_3-PlanSocialnichSluzebKralovehradecky2011-16.pdf

3. Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007 – 2015: Prioritní osa 3 Rozvoj zaměstnanosti ohrožených skupin - Opatření: 3.1.B Podpora osob pečujících o děti v začlenění na trh práce; Opatření 3.1. I Vytváření rovných podmínek pro účast žen a mužů na trhu práce.
Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2007 – 2015 [online]. Královéhradecký kraj, červen 2007. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/rozvoj-kraje/rozvoj-lidskych-zdroju/strategie/Priloha-c-1_-SRLZ_Konecna-verze.pdf

4. Akční plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2010 – 2012: Dílčí cíl č. 9 Podporovat rovné příležitosti pro všechny, opatření 9.1 Prosazovat rovné příležitosti nejen žen a mužů v politikách Královéhradeckého kraje a činnosti krajského úřadu.
Akční plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2010 – 2012 [online]. Královéhradecký kraj, 1. aktualizace, červen 2011. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/rozvoj-kraje/rozvoj-lidskych-zdroju/strategie/Priloha-c-1_-APSRLZ-KHK-2010---2012_Final_Aktualizace_1.pdf

³⁶ Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017 [online]. Banskobystrický samosprávný kraj, 2011. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: <http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2011/koncepcne-materialy/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-v-banskobystrickom-samospravnom-kraji-na-roky-2011-2017.pdf>

5. Strategie rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2012 – 2016, Priorita č. 6 – Podpora sociálního začleňování pečujících osob, Dílčí cíl: Podporovat rovné příležitosti žen a mužů a sladování pracovního, rodinného a osobního života.

Strategie rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2012 – 2016 [online]. Královéhradecký kraj, leden 2012. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/rovne-prilezitosti/Koncepce_rodinne_politiky_KHK_FINAL.pdf

Dle výstupů analýzy³⁷ by klíčové strategické dokumenty kraje „*jako územní plány, strategie rozvoje a akční plány měly v ideálním případě pracovat s genderovou optikou (stejně jako být citlivé k potřebám různých znevýhodněných skupin), protože genderově specifické dopady mají politiky v oblasti územního plánování, bydlení, dopravy, školství, zdravotnictví atd., nejedná se tedy pouze o oblast rozvoje lidských zdrojů či rodinnou politiku*“. Taková citlivost v dokumentech kraje zatím chybí, stejně tak genderové statistiky či analýzy dopadů. Ačkoliv některé analýzy vysloveně zmiňují rozdíly v postavení mužů a žen v rámci téže problematiky, dále s těmito fakty už nepracují.

Jako nadějný dokument byl v rámci provedené analýzy dokumentů z hlediska rovných příležitostí žen a mužů hodnocen Akční plán Strategie Rozvoje lidských zdrojů Královéhradeckého kraje 2010 – 2012. Pro období 2013 – 2015 však dosud tento dokument aktualizován nebyl. Na zjištění uskutečněná v rámci projektu reagoval klíčový výstup, kterým je dokument Plán podpory rovných příležitostí a sladování pracovního a rodinného života Krajského úřadu Královéhradeckého kraje, který v rámci svých cílů a navrhovaných opatření pokrývá období 2012 – 2014. Zabývá se především aktivitami Královéhradeckého kraje v pozici zaměstnavatele, ale neopomíná, sice v omezené míře, formulovat i cíle a návrhy opatření směřovaná vně úřadu, tedy směrem k občanům a občankám Královéhradeckého kraje.

Doporučení vyplývající z provedené analýzy podporuje i níže uvedené doporučení expertky pro oblast rovnosti žen a mužů, vedoucí odboru sociálních věcí města Banská Bystrica, a to „téma/prioritu rodové/genderové rovnosti zohledňovat ve všech strategických a koncepčních dokumentech“. Výzvou pro Královéhradecký kraj je v tomto směru aktuálně připravovaná Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2014–2020, která bude jedním z významných koncepčních dokumentů a měla by určovat hlavní směry rozvoje kraje v uvedeném období. Bude záležet na informovanosti zpracovatelů a spolutvůrců dokumentu, nakolik se genderovou otázkou podaří ve stěžejním strategickém dokumentu kraje zohlednit. Obdobný požadavek či spíše doporučení zakomponovat problematiku rodové rovnosti do programových dokumentů hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje samosprávných krajů, jak jej formuluje Národní strategie rodové rovnosti na roky 2009 – 2013, by, pokud by byl včleněn do relevantního dokumentu ČR na národní úrovni, mohl být v této věci přínosem.

³⁷ Analýza sladování rodinného a pracovního života na KÚ Královéhradeckého kraje, výstup projektu Podpora rovných příležitostí a sladování pracovního a rodinného života na Krajském úřadě Královéhradeckého kraje (č. CZ.1.04/3.4.04/54.00067), Gender Studies, o.p.s, říjen 2011.

2. Krajská kontaktní místa projektu Inštitút rodovej rovnosti

Krajská kontaktní místa (dále jen KKM) byla zřízena v rámci národního projektu Inštitút rodovej rovnosti (dále jen IRR), k jejich klíčovým činnostem patří zejména:

- popularizace tématu rodové rovnosti,
- provoz knihovny odborné literatury,
- realizace informačních a vzdělávacích aktivit pro školy, pro veřejnost a další spolupracující subjekty (v roce 2013 např. KKM Košice: letní škola, podzimní škola: cílem je seznámit účastníky/ice se členy/kami KKM, činnostmi KKM a diskutovat na téma rodové rovnosti),
- organizace soutěže „Výnimočná žena“ (pro jednotlivé kraje), dále v roce 2013 např. soutěž „Úspěšná žena, Úspěšný muž Mesta Banská Bystrica a Banskobystrického samosprávného kraja“,
- organizace soutěží a další aktivit pro školy věnovaných podpoře rovných příležitostí a předcházení genderovým stereotypům (např. přehlídka výtvarných prací žáků MŠ a ZŠ s genderovou tematikou, literární soutěže pro žáky SŠ),
- výzkumná činnost (témata: domácí a vztahové násilí, situace romských žen v sociálně vyloučených lokalitách, situace cizinců),
- síťování v regionu, tvorba regionální platformy komunikace a spolupráce (spolupráce s NNO, státní správou a samosprávou, vzdělávacími institucemi a dalšími klíčovými aktéry),
- organizace tematických diskusí, konferencí,
- konzultační a poradenská podpora v genderové oblasti,
- spolupráce při zpracování dílčích výstupů projektu IRR a zajištění šíření výstupů apod.

Zhodnocení možností implementace v podmínkách KHK

Zohledňování rovných příležitostí z hlediska širšího rámce, v němž úřad funguje je jednou z klíčových oblastí Plánu podpory rovných příležitostí a sladování pracovního a rodinného života Krajského úřadu Královéhradeckého kraje (2012), který je jedním z výstupů projektu Podpora rovných příležitostí žen a mužů a sladování pracovního a rodinného života na Krajském úřadě Královéhradeckého kraje (č. CZ.1.04/3.4.04/54.00067).

Navrhovaná opatření a aktivity směřující k dílčímu cíli plánu, kterým je zohlednit princip rovných příležitostí žen a mužů ve všech realizovaných a plánovaných aktivitách, zejm. aktivity v oblasti metodické (směrem k obcím), vzdělávací a informační, jsou dílčím aktivitám KKM blízké. Dosud se je však v Královéhradeckém kraji nedaří v dostatečném rozsahu realizovat.

V rámci výše uvedeného projektu byl současně připraven i konkrétní záměr projektu zřízení Kontaktního místa pro oblast rovných příležitostí a rodinné politiky v Královéhradeckém kraji (reflektující rovněž možnosti financování prostřednictvím strukturálních fondů EU), který se však v rámci stávajícího programovacího období realizovat nepodařilo.

Projektový záměr reagoval právě na absenci aktivit na podporu rovných příležitostí na regionální úrovni. V Královéhradeckém kraji přímo nepůsobí žádná organizace, která by se cíleně a komplexně zabývala podporou rovných příležitostí žen a mužů, a ani organizace, které působí v oblasti práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením, či poradenské služby, genderová témata ve své činnosti nezdůrazňují. Setkat se můžeme spíše s dílčími aktivitami či projekty, nikoliv však záměrným, dlouhodobým a komplexním působením v těchto oblastech.

Podmínky pro úspěšnou implementaci (Identifikace případných překážek, opatření pro jejich odstranění):

- analyzovat nabídku aktivit v regionu, identifikovat bílá místa, formulovat cíle, specifikovat klíčové aktivity (revidovat připravený projektový záměr zřízení krajského kontaktního místa/reflektovat dobrou praxi a zkušenosti slovenských kolegů), výstupy a náklady,
- rozhodnout o způsobu realizace: nositel a klíčové činnosti,
- rozhodnout o způsobu financování a nalézt vhodný finanční zdroj/zdroje, které umožní zajistit udržitelnost realizovaných aktivit (slabou stránkou projektů financovaných s podporou strukturálních fondů EU jsou omezené požadavky udržitelnosti).

Zdroje informací:

- Webové stránky národního projektu Inštitút rodovej rovnosti [online]. [cit. 5.11.2013]. Dostupné z: <http://www.institutrr.sk/>
- Projektová žádost k projektu Inštitút rodovej rovnosti – příloha č. 1 Popis projektu [online]. Centrum vzdelávania Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny. [cit. 5.11.2013]. http://30.cvmpsvr.sk/images/projekty/2007az2013/opis_IRR_SVK.pdf
- Stránka realizátora projektu Inštitút rodovej rovnosti Centra vzdelávania Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky (příspěvková organizace): Dostupné z: <http://30.cvmpsvr.sk/>

3. www.gender.gov.sk - webová stránka Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky věnovaná tématu rodové rovnosti a rovnosti příležitostí

Webová stránka věnovaná tématu rodové rovnosti a rovnosti příležitostí nabízí komplexní informace vztahující se k tématům podpory rovných příležitostí žen a mužů a genderovým otázkám na národní úrovni. Obsahuje rovněž klíčové dokumenty (včetně plného znění), informace o činnosti orgánů na národní i evropské úrovni, uvedeny jsou i kontakty na neziskové organizace působící ve sledovaných oblastech a informace o možnostech dotační podpory.

Webová stránka je provázána na výstupy projektu IRR (Databáza rodové kompetence, e-learningový kurz rodové rovnosti) či gender statistiky Statistického úřadu SR, nechybí ani pravidelně doplňovaná sekce aktualit.

V porovnání se způsobem předávání relevantních informací Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (<http://www.mpsv.cz/cs/12152>) působí webová stránka slovenských kolegů uživatelsky vstřícněji, poutavěji a z hlediska dostupnosti potřebných informací přehledněji. Inspirovat může hlavní stránka s prostorem pro aktualitu, která zprostředkovává informace o tom, co se aktuálně událo/děje ve sledovaných oblastech – na Slovensku, v Evropě, v relevantních orgánech atd.

Zhodnocení možností implementace v podmínkách KHK

Zvyšování informovanosti a publicita tématu podpory rovných příležitostí žen a mužů je v souladu s Plánem podpory rovných příležitostí a sladování pracovního a rodinného života Krajského úřadu Královéhradeckého kraje (2012), Opatření 1.2 Zvýšit informovanost veřejnosti o rovných příležitostech.

- S minimem finančních nákladů lze využívat webové stránky www.kr-kralovehradecky.cz, využívat sekci Rozvoj kraje – podsekcí Rozvoj lidských zdrojů, případně v rámci této podsekcí zřídit sekci tematickou.
- Využit lze také sekci Krajský úřad – podsekcí Sociální věci – Rovné příležitosti a rodinná politika, která již disponuje vhodným (i když obecnějším) pojmenováním: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=148>.
- K šíření informací se nabízí <http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/>.

Podmínky pro úspěšnou implementaci (Identifikace případných překážek, opatření pro jejich odstranění)

- Analyzovat výhody a nevýhody výše uvedených informačních nástrojů.
- Volba vhodného informačního kanálu a realizace případných nezbytných úprav (zacílení na téma, ztraktivnění).
- Určit pracovní pozici/osobu zodpovědnou za průběžnou aktualizaci sekce.

4. Dotační schéma Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky pro rodovou rovnost³⁸

Dotační schéma vytvořeno od roku 2012, resp. 2013, podporovány jsou vzdělávací aktivity, poradenská, osvětová činnost, ediční a analytická činnost. Prioritní oblasti reflektují doporučení Výboru pro odstranění diskriminace žen.

Situace v ČR na národní úrovni:

V době přípravy sborníku otevřelo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR po několikaleté odmlce možnost dotační podpory nestátním neziskovým organizacím podporujícím rovné příležitosti pro ženy a muže a v souladu s prioritami a cíli Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, jakožto základním koncepčním dokumentem vlády pro oblast rovných příležitostí pro ženy a muže, vyhlásilo dotační řízení „Dotační program na podporu veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací zabývajících se rovnými příležitostmi žen a mužů“ pro rok 2014³⁹.

Situace na regionální úrovni:

Průřezové téma genderové rovnosti není mezi hlavními oblastmi krajské dotační politiky Královéhradeckého kraje zahrnuto a jednotlivé oblasti jej zohledňují pouze okrajově, a to zejména v oblasti podpory prarodinných aktivit a služeb navazujících na služby sociální (aktivity na podporu sladování rodinného a pracovního života, podpora aktivního (angažovaného otcovství), aktivity podporující mezigenerační soužití). Jak však bylo zjištěno v rámci absolvované stáže, není situace jiná ani na úrovni Banského

³⁸ Dotační schéma MPSVR SR na rodovou rovnost [online]. Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky, 2013. [cit. 6.11.2013]. Dostupné z: http://www.gender.gov.sk/?page_id=2157

³⁹ Pravidla použití finančních prostředků Dotačního programu na podporu veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací zabývajících se rovnými příležitostmi žen a mužů [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. [cit. 6.11.2013]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16538/pravidla.pdf>

bystrického samosprávného kraje. Obnovení dotačního programu na národní úrovni však může být impulsem k vyvinutí tlaku potenciálních zadatelů či přímo inspirací pro odpovědné osoby a orgány pro začlenění témat genderové rovnosti do krajských dotačních programů.

5. Příklady dobré praxe v činnosti místní samosprávy – město Banská Bystrica

Problematice rodové rovnosti se věnuje vedoucí odboru sociálních věcí.

Vybrané příklady dobré praxe:

- Genderová analýza dostupnosti sociálních služeb (zjištění: vyšší průměrné čekací doby mužů na umístění v pobytové sociální službě (domovy pro seniory) z důvodu absence volných vhodných míst pro muže – volná místa na vícelůžkových pokojích pro ženy → doporučení: při plánování sociálních služeb reflektovat genderové hledisko).
- V elektronických podáních (žádostech) je zjišťováno pohlaví žadatele (pro statistické a analytické účely, případně plánování zefektivnění služeb úřadu a řízených organizací).

Vybraná doporučení expertky pro oblast rovnosti žen a mužů:

- Propagovat téma genderové rovnosti prostřednictvím osobních příběhů.
- Organizovat vzdělávání pro soudce – uplatňování genderově citlivého pohledu.
- Při plánování sociálních služeb reflektovat genderové hledisko.
- Téma/prioritu rodové/genderové rovnosti (rovných příležitostí) zohledňovat ve všech strategických a koncepčních dokumentech.

Zhodnocení možností implementace v podmínkách KHK

Při plánování sociálních služeb reflektovat genderové hledisko. Jako dobrou praxi a inspiraci lze využít analýzu dostupnosti pobytových sociálních služeb, jejichž zřizovatelem je město Banská Bystrica.

- Analyzovat využívání sociálních služeb a dostupnost jejich kapacit z hlediska pohlaví, v maximální míře využívat dostupných dat (benchmarking sociálních služeb Královéhradeckého kraje), identifikovat další údaje, které je třeba zjistit, připravit metodiku jejich shromáždění a zpracování (ve vztahu k jakým druhům sociálních služeb, cílovým skupinám).
- Identifikovat případná slabá místa, naplánovat opatření pro zlepšení.
- Přijátá opatření průběžně vyhodnocovat.

Podmínky pro úspěšnou implementaci (Identifikace případných překážek, opatření pro jejich odstranění)

- Kvalitní příprava výzkumných otázek a metodiky analýzy.
- Součinnost poskytovatelů sociálních služeb.
- Zajištění personálních kapacit pro zpracování analýzy, vyhodnocení v rámci Odboru sociálních věcí KÚ KHK, případně externě (v rámci OON či nákupu služeb).

Příklady dobré praxe na úrovni nestátních neziskových organizací, s důrazem na práci v marginalizovaných romských komunitách

1. Podpora vzdělávání romských žen a mužů z obce Sveržov ve dvouletých učebních oborech: stavební výroba a výroba konfekce s cílem zvýšení kvalifikace⁴⁰

Nositeli pilotního projektu na podporu zvyšování kvalifikace romských žen a mužů jsou:

- Komunitní centrum Sveržov,
- obec Sveržov,
- Spojená škola Štefánikova, Bardejov.

Do projektu je zapojeno 8 mužů a 4 ženy, kteří/ré si v rámci dvouletých učebních oborů zvyšují svou kvalifikaci.

Výuka probíhá denní formou, pouze 3 dny v týdnu a je zaměřena teoreticky i prakticky. Inspirativní je zejména zajištění místní dostupnosti vzdělávání, které probíhá přímo v prostorách Komunitního centra Sveržov. Pro cílovou skupinu je vzdělávání bezplatné. Obec Sveržov financuje náklady spojené s provozem Komunitního centra, mzdu pedagogů a náklady na cestovné hradí škola, která zajišťuje i pomůcky a materiál pro výuku.

2. Projekty „Rómsky rebrík“ a „Dievčenský zisk“⁴¹

Nositelom projektů je organizace Hope For Roma, n.o., která pracuje s cílovou skupinou romských žen a dívek. Posláním organizace je učit romské ženy řemeslným zručnostem a rozvíjet mezi nimi pracovní morálku, ale také rozvíjet osobní a praktické návyky, a pomáhat i mladým dívkám s budováním sebe-důvěry a uvědomění si vlastní hodnoty.

Projekt „Rómsky rebrík“

V rámci projektu „Rómsky rebrík“ se romské ženy učí šít na šicím stroji, aby mohly vyrábět textilní výrobky určené k následnému prodeji. Klíčovou aktivitou projektu je šití různých typů tašek, prošívání přikrývek, plstěných ozdob, zástěr, obalů na knihy apod. Ukázky výrobků jsou dostupné na <http://hopeforroma.com/sk/our-products>. Aktuálně lze výrobky koupit na Slovensku a v Rakousku. Účastnice zapojené do projektu si přivydělají 50 až 100 EUR měsíčně.

Projekty jsou realizovány ve zrekonstruovaném objektu organizace Hope For Roma, n.o., který stojí v obci Rankovce.

Na podzim 2013 je plánováno zahájení výroby sušeného ovoce z plodů z vlastního sadu. Výhledově by organizace chtěla rozšířit své působení v oblasti zahradičení a chovu zvířat a posilovat tak soběstačnost ve vlastních domácnostech a zlepšovat stravovací návyky. Pokud se podaří rozšířit činnost organizace o zemědělské aktivity, bude to znamenat uplatnění pro další skupinu romských žen a také zapojení romských mužů z osady.

⁴⁰ Závěrečné zprávy účastnic/iků stáže

⁴¹ závěrečné zprávy účastnic/iků stáže, webové stránky organizace Hope For Roma, n.o. [cit. 8.11.2013]. Dostupné z: <http://hopeforroma.com/sk/>

Přínos pro cílovou skupinu: rozvoj schopností a dovedností, možnost pracovního uplatnění/přivýdělnku v oblasti s velmi vysokou nezaměstnaností, výrazné posílení sebedůvěry, sebehodnocení, budování dobrých vztahů v komunitě, matky/účastnice projektu a pracovnice organizace představují pro romské dívky pozitivní vzory.

Předpokladem udržitelnosti je finanční soběstačnost dílny.

Zhodnocení možností implementace v podmínkách Královéhradeckého kraje, doporučení účastnic stáže:

Co se týče kapacity projektu, hodnotí jej účastnice stáže jako realizovatelný, a to i s ohledem na aktuální zkušenost z Královéhradeckého kraje. Na území kraje je v roce 2013 v rámci Programu prevence kriminality na rok 2013 realizován projekt Zmírnění sekundární viktimizace dětí a svědků trestné činnosti, který může představovat právě jakou si přípravnou fází pro rozvoj obdobné aktivity. V rámci projektu je zapojeno 15 nezaměstnaných žen ze sociálně vyloučených lokalit do výroby textilních hraček pro dětské oběti a svědky trestné činnosti. Na realizaci projektu se podílí Občanské sdružení Salinger - Komunitní centrum Amaro Phurd (Hradec Králové) ve spolupráci o.s. Romodrom – Centrum pro rodinu (Broumov) a Občanským sdružením SOUŽITÍ – JAROMĚŘ - klub SMAJLÍK.

Účastnice projektu se naučily novým dovednostem, které by měly mít ideálně příležitost uplatnit v další činnosti. Co se týče trhu, je však pro další činnost nevýhodou, že v regionu jsou již textilní výrobky nabízenými dalšími organizacemi, které tak vytvářejí příležitost pro pracovní uplatnění osob ohrožených sociálním vyloučením, zejm. lidí s postižením. Pro úspěšnou implementaci obdobného projektu, resp. udržitelnost aktivit nastartovaných v rámci projektu Zmírnění sekundární viktimizace dětí a svědků trestné činnosti doporučují účastnice stáže následující:

- Je třeba hledat produkty, které jiné organizace nenabízejí, nebo oblasti na území Královéhradeckého kraje, kde není poptávka uspokojena.
- Je třeba maximálně snížit ceny za materiál (např. prostřednictvím sponzorů), aby se výrobky díky hodnotě ruční práce a s cenou za materiál nestaly cenově nedostupnými.
- Je třeba zajistit odbyt výrobků tak, aby se vytvářely kladné zisky a ženy mohly být náležitě ohodnoceny, jinak by ztrácely motivaci a celý projekt by pro ně přestal být zajímavým;
- Řízení projektu je třeba zajistit kvalifikovanou a především zkušenou osobou.
- Je třeba intenzivně pracovat s motivací cílové skupiny.

Projekt „Dievčenský zisk“

Cílovou skupinou projektu jsou dívky z romské osady ve věku 11 – 13 let. Realizátor projektu organizuje skupinové aktivity s cílem rozvíjet dovednosti a sebeúctu dívek (pečení koláčů, vytváření alb). Projekt je v počátečním stádiu, klíčové je proto budovat s dívkami vztah založený na vzájemné důvěře.

3. Podpora mladých lídrů⁴²

Aktivita je realizována v období září 2012 – únor 2014 v rámci projektu „Vzdelávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómských komunit – formovanie ich budúcnosti“.

Nositel projektu: Město Zvolen, projekt je spolufinancován ze strukturálních fondů EU (ESF, Operační program Vzdelávanie).

Cílem aktivity je posílit aktivní přístup obyvatel rómských lokalit při řešení problémů, podpořit rozvoj lokální sociální politiky v rámci komunit.

⁴² závěrečné zprávy účastnic/íků stáže, webové stránky města Zvolen s informacemi o projektu „Vzdelávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómských komunit – formovanie ich budúcnosti“. [cit. 8.11.2013].
Dostupné z: <http://mesto.zvolen.sk/vzdelavanie-deti-a-mladeze-z-mrk.phtml?id3=79735>

Cílovou skupinou jsou osoby z romských komunit s potenciálem působit aktivně a preventivně přímo v komunitě. Vytipováno bylo celkem 20 osob, které absolvovaly komplexní vzdělávání, které se týkalo následujících oblastí:

- sebezpoznání, zlepšení sebezprezentace a komunikace s majoritními obyvateli, se zaměstnanci státních i nestátních institucí,
- identifikace vhodných povolání a možností pracovního uplatnění, zlepšení orientace na domácím a zahraničním trhu práce,
- efektivní příprava na výběrové řízení,
- sexuální a reprodukční zdraví,
- sociální práce s romskou komunitou.

Frekventanti, kteří vzdělávání úspěšně absolvovali, mohli být vybráni do druhé fáze aktivity, kterou je výkon práce lokálních aktivistů.

Po ukončení vzdělávání bylo z 20 účastníků vybráno 7 nejlepších a s těmi, co měli o tento typ práce vážný zájem, město Zvolen uzavřelo pracovní vztah – dohoda o provedení práce. Vybraní lidé pracují v komunitě společně s terénními sociálními pracovníky a pomáhají jim při výkonu terénní sociální práce. Náplní jejich práce je poskytování poradenství v oblasti legislativy, asistence týkající se hygienických návyků, zdraví dětí i dospělých, asistence při kontrole docházky dětí do školy, asistence při návštěvách lékařů (povinné očkování, preventivní prohlídky), poradenství týkající se správného užívání bytů, vedení domácnosti a zlepšení výživy.

4. Komplexní vzdělávání a práce s celými romskými rodinami⁴³

Aktivita byla realizována v období září 2012 – srpen 2013 v rámci projektu „Vzdelávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómských komunit – formovanie ich budúcnosti“.

Nositel projektu: Město Zvolen, projekt je spolufinancován ze strukturálních fondů EU (ESF, Operační program Vzdelávanie).

Cílem aktivity je rozvíjet dovednosti a rozšířit vědomosti dospělých, rodičů dětí z vyloučených lokalit, prostřednictvím osvětové výchovných a vzdělávacích programů a tím přispět ke změnám hodnotového systému rómských rodin tak, aby vzdělání bylo jako hodnota akceptováno, a současně tak vytvářet předpoklady pro to, aby obyvatelé vyloučených lokalit byli lépe schopni aktivně svůj život ovlivňovat a angažovat se i ve věcech veřejných.

Cílová skupina:

- rodiče dětí z marginalizovaných rómských komunit ve věku 16 – 62 let
- příslušníci romské nebo slovenské národnosti, kteří pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí
- osoby bez vzdělání, se základním vzděláním, středním vzděláním bez maturity nebo středním vzděláním s maturitou.

Do této aktivity se zapojilo 40 účastníků, kteří absolvovali následující vzdělávání:

Uplatnění na trhu práce (40 h.), Právní minimum (20 h.), Péče o dítě a rodinu (40 h.), Ekonomika rodiny (20 h.), Rodové stereotypy, lidská práva žen, reprodukční a sexuální zdraví (40 h.), Základy práce na PC (40 h.)

⁴³ závěrečné zprávy účastnic/íků stáže, webové stránky města Zvolen s informacemi o projektu „Vzdelávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómských komunit – formovanie ich budúcnosti“. [cit. 8.11.2013].
Dostupné z: <http://mesto.zvolen.sk/vzdelavanie-deti-a-mladeze-z-mrk.phtml?id3=79735>

Obsah bloku Rodové stereotypy, lidská práva žen, reprodukční a sexuální zdraví (40 h.):

- vliv rodových stereotypů na nerovnost v rodině, komunitě, společnosti,
- tradice a stereotypy v romských komunitách a majoritní společnosti, vnímání specifik/odlišností,
- předsudky a diskriminace na základě rodu (formy násilí),
- exkurz do ženských práv,
- sexuální a reprodukční zdraví.

Cílem vzdělávání je prostřednictvím cílených aktivit zprostředkovat účastnické skupině poznatky a vědomosti o vlivech rodových stereotypů na nerovnost na základě pohlaví v různých sférách života, přes životní zkušenosti účastnické skupiny identifikovat možnosti a omezení, společenské očekávání mužů a žen (tzn. definovat překážky, znevýhodnění či diskriminační praktiky na základě rodu) a eliminovat předsudky, nerovnosti a diskriminaci v různých oblastech např. otázky vztahů, rozdělení rolí, ochrana sexuálního a reprodukčního zdraví. Každý z účastníků vzdělávání obdržel studijní materiály a osvědčení o absolvování.

5. Odborná příprava pedagogických pracovníků⁴⁴

Vzdělávání pedagogických pracovníků je další z aktivit komplexního projektu realizovaného městem Zvolen s názvem „Vzdělávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómskych komunit – formovanie ich budúcnosti“. I vzdělávání této cílové skupiny neopomíná téma rodové rovnosti. Součástí odborné přípravy je kurz s názvem „Rodovo citlivá výchova na školách pre pedagógov“.

Cílem aktivity je prostřednictvím odborné přípravy pedagogů podpořit rozšíření znalostí a dovedností z oblasti výchovy a vzdělávání dětí a žáků a následně zlepšit integraci dětí z prostředí marginalizovaných romských komunit.

⁴⁴ závěrečné zprávy účastnic/íků stáže, webové stránky města Zvolen s informacemi o projektu „Vzdělávanie detí a mládeže z marginalizovaných rómskych komunit – formovanie ich budúcnosti“. [cit. 8.11.2013].
Dostupné z: <http://mesto.zvolen.sk/vzdelavanie-deti-a-mladeze-z-mrk.phtml?id3=79735>

PLÁNOVÁNÍ A FINANCOVÁNÍ SLUŽEB PRO RODINY S DĚTMI

Služby po rodiny s dětmi jsou ve Slovenské republice rozloženy mezi dva systémy. Systém sociálně právní ochrany dětí a systému sociálních služeb. Více než u nás pak samosprávy zajišťují systémy sociálního bydlení, které pomáhají vytvářet důstojné podmínky pro život rodin v přirozeném prostředí. Úkoly jsou svěřeny stejně jako u nás státní správě a samosprávě, přičemž zde funguje oddělený model veřejné správy.

Samosprávě jsou svěřeny úkoly v obou systémech, jsou významnější a jasněji vymezené než v České republice. V případě služeb pro rodiny a děti je „motivací“ pro jejich realizaci povinnost obce vyčleňovat finanční prostředky na podporu úpravy rodinných poměrů dítěte, v případě nesplnění těchto povinností pak poskytovat příspěvek na tvorbu úspor⁴⁵ dítěti, které je umístěno v ústavním zařízení. S fungováním systému jsme se během stáže mohli seznámit na Mestskom úrade Banská Bystrica a na Banskobystrickom samosprávnom kraji a u vybraných poskytovatelů služeb v obou systémech.

Legislativní a kompetenční vymezení

Služby pro děti a rodiny s dětmi jsou zajišťovány dvěma systémy. Systémem sociálně právní ochrany dětí, který je upraven zákonem č. 305/2005 Z.z. o sociálnej ochrane detí a sociálnej kuratele v platném znění (dále jen ZSOD) a zákonem č. 448/2008 Z.z. o sociálních službách v platném znění (dále jen ZSS). Oba zákony vychází oproti české praxi z odděleného výkonu státní správy a samosprávy, samosprávě pak stanovují jasnou odpovědnost za konkrétní úkoly. Systém na nás působil velmi roztržštěně, nicméně zúčastněné subjekty jsou legislativními instituty nuceny k větší vzájemné spolupráci. Systém totiž motivuje obce k realizaci preventivních opatření a tvorbě podmínek, kterými předcházejí hrozbě sociálního vyloučení rodin.

Na plánování a financování služeb pro rodiny se tak podílejí obce, vyšší územní celky (samosprávné kraje), úřady práce, sociálních věcí a rodiny, ústredie práce, sociálních věcí a rodiny.

Financování a plánování systému služeb v oblasti sociálně právní ochrany dětí

Systém plánování a financování služeb pro rodiny s dětmi je rozdělen na úsek státní správy a samosprávy, kterou tvoří obce a vyšší územní celky. V řadě případů je jasně vymezena kompetence pro samosprávy, v některých ustanoveních jsou použity obecné formulace o zajištění sociálního rozvoje území.

Státní správa

Na úseku státní správy je zdola realizováno plánování, kdy úřady práce, sociálních věcí a rodiny podávají podněty k zajištění priorit. Tyto priority vychází z vyhodnocení úřední činnosti. Jsou stanoveny

vždy pro kraj, resp. jednotlivé okresy. Tyto priority jsou vyhlašovány každoročně postup zasílání podkladů i vyhlašování priorit je nastaven zákonem.

Priority⁴⁶ jsou stanoveny na konkrétní programy, techniky a metody. Realizace jednotlivých opatření je pomocí výzvy na podávání projektů předkládaných akreditovanými subjekty, případně na základě veřejných zakázek. Způsob financování je vymezen v dokumentu, platí, že veřejné zakázky jsou stanoveny pro „jednodušší“ produkty typu mediace, projekty jsou pak předkládány na výchovné programy⁴⁷. Finanční příspěvek akreditovanému subjektu se poskytuje ve výši prokázaných skutečných výdajů na výkon opatření, metod a technik.

Ústredie práce, sociálních věcí a rodiny vyhlašuje také počty míst v dětských domovech, tyto stanovuje na základě statistik soudních rozhodnutí. Dětské domovy zřizují především Úřady práce, sociálních věcí a rodiny, zřizovány jsou také nestátními subjekty. Vyhlašována jsou také místa v dětských domovech pro nezletilé osoby bez doprovodu, v krizových a resocializačních střediscích.

Financování dětských domovů a dětských domovů pro nezletilé bez doprovodu je realizováno ve výši skutečných výdajů, jejichž maximum je vymezeno průměrného běžného výdaje na jedno místo v dětském domově. Výši průměrného běžného výdaje vyhlašuje Ústredie práce, sociálních věcí a rodiny.

V případě krizových středisek probíhá financování nárokově podle rozhodnutí soudu o umístění dítěte do střediska maximálně je takto financována čtvrtina celkového počtu míst ve středisku. Tento objem lze zvýšit až na polovinu míst.

Orgán sociálně právní ochrany dětí uzavře s vyšším územním celkem, obcí, případně s akreditovaným subjektem smlouvu o poskytnutí finančního příspěvku spojené s umístěním dítěte, zároveň uzavírá smlouvu o počtu míst vyčleňovaných pro účely umístování dětí na základě soudních rozhodnutí.

V případě krizových středisek tak dochází ke kofinancování zařízení, část je poskytována z prostředků státu. Část je pak financována ze zdrojů vyšších územních celků nebo obcí. Příkladem může být zařízení, navštívené v průběhu stáže Dom svätej Alžbety. Krizové středisko bylo financováno ze státního rozpočtu, část financí pak byla poskytována Banskobystrickým samosprávným krajom. Zařízení tak bývají odkázány na ochotu 2 subjektů financovat jejich chod. V případě, že druhý ze subjektů by finanční podporu neposkytoval, musí zařízení financovat chod z vlastních zdrojů.

Krajská samospráva

Na úseku sociálně právní ochrany dětí je samosprávám svěřena pravomoc poměrně v obecné rovině v oblasti vytváření podmínek pro obyvatele. Banskobystrický samosprávný kraj však k problematice přistupuje aktivně a zabývá se jí v Konceptii rozvoje sociálních služeb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017. Konceptce stanoví cíle po celou oblast sociálních služeb, prevence a SPOD.⁴⁸

Strategie vychází ze základní premisy vyjádřené takto: “Problematika rodiny, děti a mládeže v ohrožení je v zmysle platnej legislatívy riešená hlavne sociálnym poradenstvom, sociálnou prevenciou a výkonom opatrení SPOD mimo zariadení.”⁴⁹ V rámci plánu jsou řešeny integrálně sociální služby i služby akreditovaných subjektů dle ZSOD.

Ve své strategii BBSK vyhodnocuje požadavky ÚPSVaR na počty míst v zařízení krizové pomoci. Strategie konstatuje nedostatečnou kapacitu a zájem BBSK podílet se na kofinancování těchto krizových

⁴⁶ Dostupné z:

http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/priority-upsvar.html?page_id=1214

⁴⁷ Priority pro rok 2014

⁴⁸ Viz materiál Konceptia rozvoja sociálních služeb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017, dostupno z: <http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2011/koncepcne-materialy/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-v-banskobystrickom-samospravnom-kraji-na-roky-2011-2017.pdf>

⁴⁹ Viz. str. 85 Konceptia rozvoja sociálních služeb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017, dostupno z: <http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2011/koncepcne-materialy/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-v-banskobystrickom-samospravnom-kraji-na-roky-2011-2017.pdf>

středisek z vlastního rozpočtu. Jedním z důvodů, který strategie uvádí je snaha o udržení a navýšení kapacit těchto zařízení, zejména v profesionálních rodinách z důvodu udržení finančních prostředků ze státu v tomto regionu, tak aby kapacity ÚPSVaR nezajišťoval mimo území kraje.⁵⁰ Strategie také vyhodnocuje místa v dětských domovech.

V oblasti preventivních aktivit ve prospěch rodin s dětmi BBSK ve své strategii konstatuje zájem podporovat akreditované subjekty a další nestátní poskytovatele, kteří se věnují preventivním aktivitám, za předpokladu, že spolupracují s obcemi v území, kde tyto subjekty působí.

Priority BBSK směřují k zajištění spolupráce s Ústředím práce, sociálních věcí a rodiny, realizaci pracovní skupiny pro rodinu a děti v ohrožení, kde se schází zástupci kraje, obcí, ÚPSVaR, neveřejných poskytovatelů a akreditovaných subjektů s cílem posílení spolupráce a zkvalitňování práce. Kraj také podporuje výkon opatření SPOD. Mezi krajské úkoly patří především posílení rovnoměrného rozložení služeb pro rodinu a děti ve svém území. Za cíl je také kladeno posílení koordinovaného rozvoje služeb SPOD a sociálních služeb.

Financování služeb SPOD z prostředků BBSK je výrazně ovlivněno legislativou. Ta ukládá vyšším územním celkům obligatorní financování vybraných sociálních služeb. To pak ovlivňuje přístup k financování služeb a činností, které kraje mohou financovat fakultativně. Konceptia rozvoja sociálnych služieb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017 konstatuje, že z výše uvedených důvodů je vylčen malý, nedostatečný objem finančních prostředků na opatření SPOD, přesto, že se objem zvyšoval, prioritně se zvýšení projevilo na objemu financování zařízení na výkon opatření SPOD (zejm. krizových středisek) a to i na úkor poradenských a dalších preventivních aktivit.⁵¹ Objem vynakládaných finančních prostředků v roce 2010 dosáhl částky 202 tisíc eur.

Obecní samospráva

Na úseku sociálně právní ochrany je obcím svěřena povinnost podílet se na úpravě a obnově rodinných poměrů dítěte s nařízenou ústavní výchovou. Tato povinnost je dána § 64 ZSOD. Její provedení je upraveno všeobecně závazným nařízením města. V případě Bánské Bystrice se jednalo o Všeobecne záväzné nariadenie mesta Banská Bystrica č. 7/2013 o úprave podmienok poskytovania finančných prostriedkov na podporu úpravy rodinných pomerov dieťaťa a o sociálnej kuratele⁵².

Nařízení města vychází z ustanovení ZSPOD. Upravuje práci s rodinou v případech, kdy je dítě umístěno v ústavním zařízení. Město vylučuje finanční prostředky na úpravu a obnovu rodinného prostředí dítěte v případě, že může intervence vést k úspěchu. Výše finančních prostředků je stanovena jako jedna dvanáctina z 10% oprávněných ekonomických nákladů na 1 místo v zařízení ústavní výchovy⁵³, za každý měsíc pobytu dítěte v zařízení. Tyto prostředky jsou však vylučovány dle finančních možností města.

Obec je také může poskytnout příspěvek na dopravu pečující osobě tak, aby byl udržován vztah mezi dítětem a rodičem. Příspěvek se poskytuje na dopravu do dětského domova, pouze rodičům, kteří projevují skutečný zájem o dítě. Tento zájem je posuzován ve spolupráci s Úřadem práce, sociálních věcí a rodiny, Dětského domova případně zapojeného akreditovaného subjektu. Předpokladem je také posouzení finanční situace rodiče, kdy jeho příjem nesmí přesahovat částku životního minima.

U příspěvku na tvorbu úspor je povinnost obce stanovena obligatorně, finanční prostředky jsou poukazovány na účet dítěte umístěného v dětském domově. Částka je určena opět dle výše uvedeného

⁵⁰ Str. 86 strategie.

⁵¹ Str. 110 dostupno z: <http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2011/koncepcne-materialy/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-v-banskobystrickom-samospravnom-kraji-na-roky-2011-2017.pdf>

⁵² Dostupno z: http://www.banskabystrica.sk/vseobecne-zavazne-nariadenia-mesta-vzn.phtml?id_menu=1622&module_action__2299__id_vzn=11058

⁵³ Výška priemerných bežných výdavkov určených na miesto v dětských domovech a v dětských domovech pre maloletých bez sprievodu za predchádzajúci rok 2012 je vo výške 11 116 €. Zdroj: http://www.upsvar.sk/detske-domovy-a-ine-zariadenia/priemerny-bezny-vydavok-na-rok-2013.html?page_id=149325

klíče tj. 10 % ekonomicky oprávněných nákladů na dítě umístěné v ústavní výchově. ZSOD upravuje také důvody, díky nimž se může město placení příspěvku na tvorbu úspor zprostit. Zproštění platby tak přichází v úvahu, pokud město realizuje opatření sociální ochrany dětí vymezených zákonem. Město pak plnění povinností dokládá v dokumentaci vedené dle ZSOD, za předpokladu, že obec měla informace o potřebě realizovat tato opatření.

Nákup služeb je zajišťován dle potřeb. Město objednává služby od subjektů akreditovaných dle ZSOD nebo jiných fyzických a právnických osob. Objednání služeb se řídí zákonem o zadávání veřejných zakázek. Cena se řídí nabídkou dodavatele, uhrazena však může být pouze do výše prokázaných skutečných výdajů na realizaci opatření, metody nebo techniky. Město Banská Bystrica tak pro své občany zajišťovala řadu služeb zaměřených na sanaci rodiny, případně služeb mediátora jak pro rodinné vztahy, tak pro řešení dluhové problematiky.

Díky stanovené legislativní odpovědnosti obce v oblasti preventivního spolupůsobení na rodinu ohrožené sociálním vyloučením jsou obce více motivovány realizovat a podporovat služby a programy, které posilují fungování rodiny v přirozeném prostředí. Kromě akreditovaných subjektů dle ZSOD tak obce jsou motivovány zajišťovat sociální služby, které zajistí základní podmínky pro rodinu.

Financování a plánování systému sociálních služeb

Oblast sociálních služeb ve Slovenské republice upravuje Zákon o sociálních službách číslo 448/2008 Z.z. v platném znění. Oproti legislativě v České republice má odlišně vymezená pravidla financování a kompetence.

Financování služeb je přesně vymezeno obci a kraji dle druhů služeb. ZSS upravuje zároveň výši příspěvku dle druhu sociální služby, ty jsou stanoveny na kalendářní měsíc a jednotku. Jednotkou je lůžko nebo kapacitní jednotka.

Financování z veřejných zdrojů je určeno na ekonomicky oprávněné náklady, pokud je výše příjmů poskytované služby vyšší než ekonomicky oprávněné náklady výše příspěvků se snižuje. „Výše finančního příspěvku na provoz se určí na rozpočtový rok ve výše rozdílu mezi standardními výdaji a standardními příjmy a průměrným finančním příspěvkem při závislosti fyzické osoby na pomoci jiné fyzické osoby a podle druhu sociální služby, přepočítáno na počet uživatelů sociální služby, na počet kilometrů přepravní služby, na počet hodin tlumočení, počet hodin sociálního poradenství, ... nebo na jinou jednotku výkonu.“⁵⁴ Výši standardních výdajů a standardních příjmů na příslušný rozpočtový rok určují obce a vyšší územní celky dle skutečných výdajů a příjmů v roce předcházejícím. Finanční příspěvek se poskytuje dle skutečné doby poskytování služby.

Výše finančního příspěvku je poskytována pouze za období, kdy je služba poskytována. Platba se krátí za předpokladu, že poskytovatel má vyšší příjmy od uživatelů než standardní příjmy. Finanční příspěvek se navyšuje v případě, že poskytovatel má nižší příjmy od uživatelů, než jsou příjmy standardní.

V oblasti služeb „sociální péče“ upravuje ZSS povinnost samospráv (obecní a krajské) k poskytování finančního příspěvku při závislosti fyzické osoby na pomoci jiné fyzické osoby. Tento příspěvek je poskytován sociální službě. Výše tohoto příspěvku je závislá na předpokládaném rozsahu péče. Výše příspěvku i rozsah nároku na sociální službu je vymezen zákonem. Šetření pro účely příspěvku provádí pracovníci samospráv, samosprávy si také vyžádají lékařský posudek. Větší důraz než u nás je při posuzování dán na sociální situaci uživatele. Sociální pracovník samosprávy pak také klientovi zprostředkovává dostupnou službu.

Registrace sociálních služeb je v samostatné působnosti vyššího územního celku. Podmínky sociálních služeb jsou vymezeny ZSS. Příloha tohoto zákona stanoví maximální počet uživatelů služby na jednoho zaměstnance i procentní podíl odborných zaměstnanců na celkovém počtu zaměstnanců.

⁵⁴ § 77, ods. 1 ZSS

Vyhláška ministerstva zdravotnictví 259/2008 Z. z. v platném znění pak upravuje materiální podmínky pobytových služeb.

Plánování sociálních služeb ZSS upravuje v paragrafech 82 a 83. První ze jmenovaných paragrafů upravuje komunitní práci a rehabilitaci. Tento paragraf tak na rozdíl od české praxe umožňuje širší působnost sociálních služeb ve spolupráci a koordinaci subjektů, kterými jsou zejména rodina, obec, vzdělávací instituce, poskytovatelé služeb zaměstnanosti, poskytovatelé sociálních služeb a poskytovatelé zdravotní péče.

Plánování sociálních služeb je pro obce i vyšší územní celky povinné. Skladebnost plánování je dána zákonem. Obec zpracovává a schvaluje komunitní plán sociálních služeb na základě národních priorit rozvoje sociálních služeb. Vyšší územní celek pak zpracovává a schvaluje koncepci rozvoje sociálních služeb na základě národních priorit rozvoje sociálních služeb a komunitních plánů sociálních služeb obcí ve svém územním obvodu. Zákon stanoví obsah plánů sociálních služeb. Praxe plánování sociálních služeb v Banské Bystrici i BBSK byla výrazně inspirována zvyklostmi v České republice, takže se v mnohém shoduje.

Vyšší územní celek

Krajská samospráva realizuje koncepci rozvoje sociálních služeb. Navštívený Banskobystrický samosprávný kraj (dále jen BBSK) definuje poslání koncepce jako základního programového dokumentu kraje, který vytyčuje cíle a směřování regionální politiky v oblasti sociálních služeb, sociálního poradenství a výkonu opatření sociálně právní ochrany dětí, vychází ze směrů místních samospráv.

Plán sociálních služeb vznikl v pracovních skupinách, kterou tvořily zástupci kraje, sociálních služeb, dalších odborníků a občanů zastupujících cílové skupiny. Vychází ze základních analýz sociodemografických a institucionálních analýz. Součástí plánu je také finanční analýza sociálních služeb. Základní směřování systému vychází z podpory služeb poskytovaných v přirozeném prostředí, zefektivnění systému řízení sociálních služeb a jejich kvality.

V části financování plán shrnuje výdaje do sociálních služeb. BBSK konstatuje, že výrazné procento výdajů na sociální služby je vázáno na povinné financování sociálních služeb dle ZSS. Kraji tak nezbyvá mnoho možností, jak ovlivnit fungování a dostupnost jiných druhů služeb, zejména pak řešení regionálních nerovností v pokrytí území.

Financování sociálních služeb probíhá dle skutečného využití služeb. Výše příspěvku je poskytována dle metodiky popsané výše, kromě zákonem stanoveného příspěvku do služeb poskytuje kraj i vyrovnání do výše standardních nákladů. V praxi však dochází k tomu, že BBSK neobjednává plné kapacity poskytovatelů sociálních služeb, objem objednaných kapacit tak tvoří cca 50 – 80 % kapacit sociálních služeb. Zbylé kapacity tak musejí poskytovatelé financovat z jiných zdrojů.

Vyšší územní celek je povinen poskytovat finanční příspěvek na provoz sociální služby neveřejným poskytovatelům, pokud zajišťuje sociální službu, kterou si objednal a je vymezena v zákoně. V oblasti služeb pro rodinu a děti se jedná o zařízení dočasné péče o dítě, dům na půli cesty, zařízení nouzového bydlení a služby pomoci při osobní péči o dítě a podpory souladu rodinného a pracovního života.

Terénní služba pomoci při osobní péči o dítě a podpory souladu rodinného a pracovního života slouží na podporu rodiny s dětmi, pokud rodiče z vážných důvodů (nemoc, úraz, lázeňská péče, úmrtí rodiče, porod, narození současně tří dětí nebo narození dvou nebo více dětí současně v průběhu dvou let) nedokáží sami zabezpečit péči o svoje dítě a potřebují pomoc. Tato služba slouží jak pro rodiny s dětmi biologickými, tak i s dětmi v náhradní rodinné péči. Toto zařízení však není v BBSK registrováno.

Zařízení domů na půli cesty odpovídá legislativním podmínkám v České republice, v BBSK bylo registrováno 30 míst v těchto zařízeních. Zařízení byly zřízeny krajem, obcí i neveřejnými poskytovateli. Během stáže jsme navštívili zařízení v Banské Bystrici. Zajímavostí je, že toto zařízení, stejně jako zařízení v Královéhradeckém kraji se potýkalo s dlouhodobým nevytížením své kapacity.

Zařízení dočasné péče o dítě je pobytová služba, která slouží rodičům pečujícím o dítě, pokud nemohou tuto péči z vážných důvodů zajistit. Za vážné důvody se dle ZSS považují nemoc, úraz, úmrtí

rodiče, porod, případně výkon vazby nebo trestu odnětí svobody. V BBSK bylo k dispozici jedno zařízení, které bylo současně krizovým střediskem podle zákona o sociálně právní ochraně dětí (celková kapacita 6 uživatelů).

Zařízení nouzového bydlení odpovídá našim azylovým domům, v BBSK jsou zřizována obcemi, krajem a neveřejnými poskytovateli, celková kapacita je 139 míst. V oblasti rodin s dětmi jsou zařízení zřizována buď pro matky nebo rodiny s dětmi.

Obec

Obci je stanovena povinnost přípravy plánu sociálních služeb. Město Banská Bystrica má plán sociálních služeb zpracovaný v roce 2009. K přípravě a naplňování plánu byla zřízena řídicí skupina a 5 pracovních skupin definovaných dle cílových skupin (rodiny s dětmi a mládež, osoby se zdravotním postižením, seniři, národnostní a etnické menšiny, osoby v obtížných životních situacích). Plán vychází z poměrně obsáhlé analytické části.

Zajímavostí je nastavení standardů minimální vybavenosti s doporučeným normativem sociálních služeb ve městě Banská Bystrica. V tomto dokumentu jsou stanoveny kapacity sociálních služeb, ale také zařízení sociálně právní ochrany dětí v době vzniku dokumentu a očekávaný „doporučený“ normativ. Jedná se o kvantitativní vyjádření rozsahu služeb v plánu, včetně jejich útlumu⁵⁵. Plán neobsahuje finanční část.

Financování služeb na úrovni obce kopíruje systém financování na úrovni vyšších územních celků. Také v případě města Banská Bystrica dochází k zajištění služeb vlastními organizačními složkami i k nákupu služeb od neveřejných poskytovatelů sociálních služeb. Město také přispívalo na poskytování služeb, u kterých mu dle legislativy povinnost financovat nepřísluší, přesto je využívá při zajištění péče po jejich klienty, tyto služby také zřizovalo. Naopak na území města existují služby, které město nefinancuje a jejich financování bylo zajištěno pouze vyšším územním celkem.

V oblasti sociálních služeb je obec povinná financovat vybrané služby, o jejichž poskytování požádala. V případě služeb pro rodinu se jedná o nízkoprahové denní centrum pro děti a rodinu, pomoc při osobní péči o dítě. Na financování sociálních služeb přispívá obcím stát prostřednictvím účelové dotace.

Služby nízkoprahového denního centra pro děti a rodinu poskytují jednotlivci nebo rodině ohrožené sociálním vyloučením či s omezenou schopností sociálního začlenění. Mezi služby poskytované tímto zařízením patří sociální poradenství, pomoc při uplatňování práv, poskytování nezbytného ošacení a obuvi a podmínky pro zájmovou činnost.

Obce mohou, a často tak činí, zřizovat i jiné služby. Mezi ně patří v oblasti služeb pro děti a rodiny zejména služby nouzového bydlení. Motivace poskytovat služby rodinám s dětmi vychází úzce z podmínek zákona o sociální ochraně dětí, která obci ukládá povinnost vytvářet podmínky rodinám pod „sankci“ finančního příspěvku v případě umístění dítěte do ústavní výchovy.

V Banské Bystrici jsme měli možnost vidět propracovaný systém služeb pro rodiny s dětmi ohroženými sociálním vyloučením, který vycházel ze systému sociálních služeb (zařízení nouzového bydlení pro rodiny s dětmi, nízkoprahové denní centrum pro děti a rodinu), přes víceetapový systém sociálního bydlení (ubytovny pro rodiny s dětmi, režimové bydlení, byty), který směřoval na běžný trh bydlení. Bytová politika je integrální součástí odboru sociálních věcí, Městského úřadu v Banské Bystrici.

Shrnutí

Také na Slovensku se výrazně prolínají systémy sociálně právní ochrany dětí a sociálních služeb, často bez jasnějších kompetenčních vymezení (alespoň pro vnějšího pozorovatele). Lze však pozorovat

⁵⁵ Str. 120, KOMUNITNÝ PLÁN SOCIÁLNYCHSLUŽIEB Banská Bystrica, dostupné z: http://www.banskabystrica.sk/index.php?id_menu=41760

jasnější **vymezení odpovědnosti u obcí**, kde je stanovena odpovědnost zajistit udržení podmínek pro rodiny a zajištění podpory při zachování a obnově rodinného prostředí. Není-li tato povinnost splněna, je obci stanovena „sankce“ ve formě příspěvku na tvorbu úspor.

Pozitivní je také podmínka „kofinancování krizových středisek“, která je dána tím, že stát hradí pouze 25 – 50 % těchto nákladů. Toto vytváří **jasné podmínky pro samosprávy**, které kofinancováním zajišťují dostupnost služeb v regionu. I fakt, že Úrad práce, sociálných vecí a rodiny môže služby objednat služby mimo region. Z Koncepcie rozvoja sociálnych služeb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na roky 2011 – 2017 vyplývá, že tento fakt může být pro samosprávy motivačním prvkem financování zařízení s ohledem na udržení lokalizace služeb v regionu.

V oblasti sociálních služeb považujeme za vhodné **rozdělení kompetencí za jednotlivé druhy služeb** mezi obce a vyšší územní celky. I když v praxi tento systém přináší také velké problémy, obtížnou vynutitelnost aktivity obcí, absence motivačních prvků pro obce, které by museli zajistit podmínky občanům apod. V systému sociálních služeb tak **chybí obdobná povinnost obce zajistit podmínky pro obyvatele se „sankcí povinného příspěvku“, jako v případě systému sociálně právní ochrany dětí.**

Systém poskytování finančního příspěvku z veřejných zdrojů určených na poskytování sociálních služeb je legislativou **velmi přesně vymezen**. Vysoké pravomoci jsou opět svěřeny samosprávám, které určují v systému sociálních služeb výši ekonomicky oprávněných nákladů. Nicméně v praxi dochází k objednání pouze části kapacit poskytovatelů, takže většina z nich je odkázána na jiné zdroje.

Systém financování sociálních služeb rozděleného do kompetenčních úrovní je příčinou roztržitosti systému, která byla patrná i během průběhu stáží. Z rozhovorů také bylo patrné, že se aktivita obcí v oblasti sociálních služeb výrazně liší. Jistá snaha o provázání „obecních systémů“ v širší celek je patrná z ustanovení § 83 ZSS, kdy krajská strategie vychází z národních priorit a komunitních plánů obcí. Ze Strategie BBSK je také patrné, že vyšší územní celek uvažuje o korekci meziregionálních rozdílů v dostupnosti služeb.

Z návštěvy BBSK bylo patrné, že nejpropracovanější systém financování sociálních služeb mají právě **krajské samosprávy, který systém řídili s ohledem na ekonomicky oprávněné náklady**, skutečné obsazení služeb i skutečné naplňování příjmů jednotlivých služeb. Nevýhodou kompetenčního rozdělení služeb spatřujeme přesunutí vyskonákladových služeb na úroveň kraje a **nemožnost ovlivnit ostatní druhy služeb** s ohledem na dostupné finanční zdroje.

Odbočíme-li do systému služeb „sociální péče“ výrazně nás zaujal **mechanismus posouzení závislosti v samosprávné působnosti s důrazem na sociální podmínky uživatele, navázané na zprostředkování služby v určitém časovém rozsahu**. I fakt, že **finanční příspěvek** při závislosti fyzické osoby na pomoci jiné fyzické osoby je **poskytován sociální službě**. Lépe je také řešen mechanismus „ochrany uživatele před nadměrnou platbou“, který byl na rozdíl od legislativních podmínek v České republice nastaven bez ohledu na formu poskytování sociálních služeb.

Celkově je z hlediska finančních podmínek postavení poskytovatelů i uživatelů služeb složitější. **Uživatelé u služeb „sociální péče“ více zapojují vlastní zdroje** (služby jsou poskytovány za úhradu, jejímž zdrojem je důchod, plat uživatele, nikoli příspěvek na péči). **Poskytovatelé jsou pak mnohem závislejší na soukromých zdrojích**, vzhledem k tomu, že zadavatelé si u nich objednávají pouze části kapacit.

Jako inspirativní lze brát i přístup města Banská Bystrica k řešení systému prostupného bydlení, které je výsledkem **propojení sociálních služeb a bytové politiky města**. Systém je výrazně motivační i s ohledem na fakt, že v na Slovensku jsou u osob v hmotné nouzi mnohem střízlivější finanční příspěvky spojené s bydlením. I v této oblasti je tak ponechán velký díl zodpovědnosti na obecních samosprávách.

PARTNER PROJEKTU a SEZNAM SPOLUPRACUJÍCÍCH ORGANIZACÍ NA SLOVENSKU

Partnerem projektu je **Banskobystrický samosprávný kraj** (dále BBSK), který má zkušenosti s tvorbou a realizací projektů financovaných z ESF. Úřad BBSK zrealizoval 61 projektů, z toho 7 projektů zaměřených na sociální oblast a 1 projekt na oblast rovnost pohlaví. Na Odboru sociálních politik Úřadu BBSK pracuje 15 zaměstnanců, z toho 6 v oblasti posuzování odkázanosti na sociální službu, 7 na oddělení podpory poskytovatelů sociálních služeb a 1 v oblasti práce s marginalizovanými skupinami. Sociální služby BBSK poskytuje v 31 zařízeních sociálních služeb v zřizovatelské působnosti. Kromě uvedených zařízení působí v BBSK dalších 144 subjektů poskytujících sociální služby, 14 subjektů provádějících opatření sociálně-právní ochrany dětí a sociální kuratelů (dále SPOD a SK) a 11 dětských domovů zřízených centrálnou prací, sociálních věcí a rodiny SR. BBSK provádí opatření SPOD a SK prostřednictvím 1 krizového střediska v zřizovatelské působnosti BBSK. BBSK spolupracuje v oblasti sociální prevence s organizacemi, které se touto problematikou zabývají. Jedná se např. o Úřad zplnomocněnce vlády SR pro Romské komunity. Při plnění úkolů vyplývajících z činnosti odboru sociálních věcí spolupracuje partner i s nestátními neziskovými organizacemi.

Ve spolupráci s partnerem projektu byly pro realizaci stáží vybrány tyto spolupracující organizace:

Odbor rodové rovnosti a rovnosti příležitostí, MPSVaR

Špitálska 4, 6, 8
816 43 Bratislava
<http://www.gender.gov.sk/>

Úřad zmocněnce vlády SR pro romské komunity

Cukrová 14,
813 39 Bratislava
<http://www.minv.sk>

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately v Banské Bystrici

Skuteckého ulica 39
974 01 Banská Bystrica
http://www.upsvar.sk/bb.html?page_id=239728

Banskobystrický samosprávný kraj

Námestie SNP č. 23
974 01 Banská Bystrica
<http://www.vucbb.sk>

Romské komunitní centrum Stropkov

Mlynská 728
091 01 Stropkov
<http://www.charita-ke.sk/romske-komunitne-centra.php>

Obec Sveržov a Komunitní centrum Sveržov

Sveržov 29
086 02, Gaboltov
<http://clovekvtsni.sk/>

Město Dolný Kubín

Hviezdoslavovo námestie 1651/2
026 01 Dolný Kubín
<http://www.dolnykubin.sk>

Obec Zvolen

Námestie slobody 22
960 01 Zvolen
<http://www.zvolen.sk>

Romské komunitní centrum Lipany

Kpt. Nálepku 19
082 71 Lipany
<http://www.charita-ke.sk/romske-komunitne-centra.php>

ETP Slovensko

Zemplínska 15/A
040 01 Košice
<http://www.etp.sk/>

Městský úřad Banská Bystrica

Československej armády 26
974 01 Banská Bystrica
www.banskabystrica.sk

Quo Vadis

I. Krasku 7
960 01 Zvolen
<http://www.quovadis-oz.sk/>

Člověk v tísni ve Spišském Podhradie

053 04 Spišské Podhradie
<http://www.slamahlina.blogspot.cz/>
<http://www.clovekvtsni.sk>

Dětský domov Světluška v Banské Bystrici

Kollárova 29
947 01 Banská Bystrica
<http://www.dedsvetlaska.sk>

Dětský Domov v Jesenské

ulica Mieru 155
980 02 Jesenské
<http://www.dedjesenske.sk>

Občanské sdružení Návrat

Dolná 9,
974 01, Banská Bystrica
<http://www.navrat.sk>

Obecní úřad a Komunitní centrum Muránska Dlhá Lúka

č. 111, č. 52
050 01 Muránska Dlhá Lúka
<http://www.muranskadlhaluka.sk>

Společnost přátel dětí z dětských domovů Úsměv jako dar

Horná 54,
974 01 Banská Bystrica
<http://www.usmev.sk>

Dětský domov Centrum Srdiečko Banská Bystrica

Wolkerova 26
974 01 Banská Bystrica
<http://www.centrumsrdiecko.sk/>

A další....

VI.

SEZNAM PŘÍMO PODPOŘENÝCH ORGANIZACÍ A OBCÍ V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

Odborné stáže na Slovensku se kromě pracovníků Královéhradeckého kraje zúčastnili zaměstnankyně a zaměstnanci těchto obcí a neziskových organizací:

Město Broumov

Město Trutnov

Město Nové Město nad Metují

Město Hradec Králové

Město Náchod

Město Jaroměř

Občanské sdružení Salinger – středisko Stopa Čápa

– NZDM Modrý pomeranč

– Komunitní centrum ZIP

– Komunitní centrum Amaro Phurd Pražská

Občanské sdružení Romodrom – vč. Centra pro rodinu Broumov

Občanské sdružení Aufori

Občanské sdružení Dokořán Náchod

Oblastní charita Jičín – Centrum SASanka

Občanské sdružení Soužití Jaroměř – Klub Smajlík

Nestátní nezisková organizace DIAKONIE ČCE – Středisko Milíčův dům Jaroměř

***Sborník vznikl v rámci projektu Česko-slovenská výměna zkušeností
v oblasti práce a sociálních věcí CZ.1.04/5.1.01/77.00270***

Autoři: Kolektiv autorů Královéhradeckého kraje
(na základě závěrečných zpráv účastnic a účastníků odborných stáží)

Vydáno: listopad 2013 (informace ve sborníku jsou platné k tomuto datu)

Ve sborníku byly použity fotografie vyfocené účastníky odborných stáží na Slovensku

Grafická úprava a tisk: Dukase s.r.o.

Náklad: 150 kusů

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz